

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет менеджменту і маркетингу
Кафедра менеджменту і права**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ
КОМІСІЇ:**

**Завідувач кафедри,
д.е.н., проф.**

**_____ Олександр ВЕЛИЧКО
« _____ » _____ 20 ____ р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ
ПОТЕНЦІАЛОМ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА**

**Освітньо-професійна програма «Менеджмент»
Спеціальність 073 «Менеджмент»
Ступінь вищої освіти: Магістр**

Здобувачка

Анастасія ГРАЧОВА

**Науковий керівник,
доктор філософії з менеджменту,
доцент**

Ольга РОДІНА

Дніпро – 2025

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет: Менеджменту і маркетингу
Кафедра: Менеджменту і права
Освітньо-професійна програма: «Менеджмент»
Спеціальність: 073 «Менеджмент»
Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри менеджменту і права,
д.е.н., проф.

_____ Олександр ВЕЛИЧКО

“ _____ ” _____ 202__р.

ЗАВДАННЯ

на підготовку кваліфікаційної роботи

ГРАЧОВІЙ АНАСТАСІЇ ВІКТОРІВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Удосконалення управління виробничим потенціалом аграрного підприємства»

Науковий керівник: Родіна Ольга Вікторівна, доктор філософії з менеджменту, доцент

затверджені наказом по ДДАЕУ від 07 жовтня 2025 р. № 2990

2. Термін подання здобувачем роботи: 12 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: фінансова звітність ФГ «Дарій-К», літературні джерела, статті та інші наукові публікації за темою дослідження, Інтернет-ресурси

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Розглянути теоретико-методичні основи управління виробничим потенціалом аграрного підприємства; 2. Провести моніторинг стану та ефективності управління виробничим потенціалом ФГ «Дарій-К»; 3. Надати організаційно-економічну характеристику діяльності ФГ «Дарій-К»; 4. Узагальнити і сформулювати системи стратегічного управління виробничим потенціалом ФГ «Дарій-К»; 5. Запропонувати шляхи підвищення ефективності використання виробничих ресурсів.

5. Перелік графічного матеріалу

Ключові характеристики виробничого потенціалу підприємства;
Система управління виробничим потенціалом аграрного підприємства;
Механізм управління виробничим потенціалом аграрного підприємства;
Динаміка основних показників діяльності ФГ «Дарій-К» у 2022-2024 роках;
Динаміка структури земельних ресурсів ФГ «Дарій-К» у 2022–2024 роках;
Складові механізми стратегічного розвитку виробничого потенціалу ФГ «Дарій-К»;
Прогнозовані значення показника фондівдачі та рентабельності

за результатами запропонованих заходів щодо підвищення ефективності використання виробничих ресурсів ФГ «Дарій-К».

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання

17 лютого 2025

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми і об'єкта дослідження, розробка завдання і графіку робіт	лютий 2025 року	
2.	Опрацювання літературних джерел щодо управління виробничим потенціалом аграрного підприємства. Написання першого теоретичного розділу.	лютий-квітень 2025 року	
3.	Проведення дослідження результатів діяльності досліджуваного підприємства. Написання другого аналітичного розділу.	травень-липень 2025 року	
4.	Розробка напрямів удосконалення управління виробничим потенціалом аграрного підприємства. Написання третього розділу	Серпень-листопад 2025 року	
5.	Формування висновків і пропозицій	листопад 2025 року	
6.	Оформлення кваліфікаційної роботи, збір супроводжуючих документів, перевірка роботи на академічний плагіат	листопад-грудень 2025 року	
7.	Підготовка доповіді, ілюстративного матеріалу та презентації до захисту роботи	грудень 2025 року	

Здобувачка

_____ (підпис)

Анастасія ГРАЧОВА

Науковий керівник роботи

_____ (підпис)

Ольга РОДІНА

РЕФЕРАТ

Тема: «Удосконалення управління виробничим потенціалом аграрного підприємства»

Кваліфікаційна робота містить: 77 с., 11 рис., 22 табл., 47 літературних джерел.

Об'єкт дослідження система управління виробничим потенціалом аграрного підприємства.

Предмет дослідження є ключові аспекти управління виробничим потенціалом ФГ «Дарій-К».

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методичних і практичних аспектів управління виробничим потенціалом аграрного підприємства та розробка пропозиції щодо ефективності його використання у діяльності аграрного підприємства.

Методи дослідження, які були використанні при написанні кваліфікаційної роботи: аналіз та синтез - для з'ясування теоретичних підходів до виробничого потенціалу та управління ним; системний підхід - для визначення структури та взаємозв'язків між складовими потенціалу; статистичний та економіко-математичний аналіз - для оцінки стану ресурсів та виробничого потенціалу підприємства; експертні методи - для збору думок керівництва та фахівців підприємства; методи моделювання - для розроблення пропозицій удосконалення системи управління.

Розкрито теоретико-методичні основи управління виробничим потенціалом аграрного підприємства. Проведено моніторинг стану та ефективності управління виробничим потенціалом ФГ «Дарій-К». Запропоновано шляхи удосконалення управління виробничим потенціалом аграрного підприємства. Узагальнено напрями підвищення ефективності використання виробничих ресурсів.

Удосконалено практичні інструменти для мобілізації резервів виробничого потенціалу та підвищення ефективності його використання на підприємстві ФГ «Дарій-К», що мають прикладне значення і можуть бути використані іншими аграрними підприємствами.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

АКТИВИ, ВИРОБНИЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, УПРАВЛІННЯ, СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ, МОНІТОРИНГ, АГРАРНЕ ПІДПРИЄМСТВО

KEYWORDS

ASSETS, PRODUCTION POTENTIAL, EFFICIENCY, MANAGEMENT, STRATEGIC DIRECTIONS, MONITORING, AGRICULTURAL ENTERPRISE

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	8
.....	
1.1. Сутність та структура виробничого потенціалу підприємства.....	8
1.2. Теоретичні підходи управління виробничим потенціалом аграрного підприємства.....	14
1.3. Методичні аспекти оцінки ефективності управління виробничим потенціалом аграрного підприємства.....	22
Висновки до розділу	1 28
.....	
РОЗДІЛ 2 МОНІТОРИНГ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ФГ «Дарій-К».....	30
2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності ФГ «Дарій- К».....	30
2.2. Аналіз структури виробничого потенціалу підприємства ФГ «Дарій-К».....	38
2.3. Оцінка ефективності використання виробничого потенціалу ФГ «Дарій-К».....	50
Висновки до розділу	57
2.....	
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ФГ «Дарій-К».....	59
3.1. Формування системи стратегічного управління виробничим потенціалом ФГ «Дарій-К»	59
3.2. Напрями підвищення ефективності використання виробничих ресурсів	63
Висновки до розділу 3.....	68
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ	78
.....	

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах соціально-економічної нестабільності, глобальних трансформацій аграрного ринку, зміни клімату та воєнного стану в Україні питання ефективного управління виробничим потенціалом аграрних підприємств набуває особливої ваги. Саме виробничий потенціал є базовою основою для забезпечення стійкості аграрного бізнесу, забезпечення продовольчої безпеки держави та досягнення стратегічних цілей сталого розвитку.

Аграрні підприємства стикаються з численними викликами - від нестачі фінансових ресурсів і трудових кадрів до потреби в технічній модернізації та адаптації до екологічних стандартів. За таких умов стає критично важливим не лише нарощування виробничих ресурсів, а й раціональне, ефективне управління наявним потенціалом - землею, технікою, трудовими ресурсами, технологіями та організаційними процесами, що потребує системного підходу до планування, оцінювання, аналізу та вдосконалення управлінських рішень.

Актуальність теми також зумовлена необхідністю підвищення ефективності функціонування малих та середніх агропідприємств, зокрема фермерських господарств, які є основою сільського розвитку. Враховуючи сучасні виклики та прагнення інтегрувати інноваційні підходи до управління, дослідження проблематики удосконалення управління виробничим потенціалом є своєчасним, соціально значущим і практично орієнтованим.

Дослідження пов'язані із системою управління виробничим потенціалом та рекомендаціями щодо ефективного його використання присвячено публікації науковців Хринюк О.С., Гримашевич Т.І., Антипчук

А.Ю., Лісовенкова І.М., Карась Ю. М., Руденко С. В., Герасимчук З. В., Андрійчук В. Г., Калініченко Л. Л., Іщук С., Меліх Т.Г.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методичних і практичних аспектів управління виробничим потенціалом аграрного підприємства та розробка пропозиції щодо ефективності його використання у діяльності аграрного підприємства.

Для досягнення поставлено мети у кваліфікаційній роботі окреслено наступні **завдання**:

1. Розкрити теоретико-методичні основи управління виробничим потенціалом аграрного підприємства.
2. Провести моніторинг стану та ефективності управління виробничим потенціалом ФГ «Дарій-К».
3. Надати організаційно-економічну характеристику ФГ «Дарій-К».
4. Запропонувати шляхи удосконалення управління виробничим потенціалом аграрного підприємства.
5. Надати напрями підвищення ефективності використання виробничих ресурсів.

Об'єкт дослідження є система управління виробничим потенціалом аграрного підприємства.

Предмет дослідження є ключові аспекти управління виробничим потенціалом ФГ «Дарій-К».

Методи дослідження, які були використанні при написанні кваліфікаційної роботи: аналіз та синтез - для з'ясування теоретичних підходів до виробничого потенціалу та управління ним; системний підхід - для визначення структури та взаємозв'язків між складовими потенціалу; статистичний та економіко-математичний аналіз - для оцінки стану ресурсів та виробничого потенціалу підприємства; експертні методи - для збору думок керівництва та фахівців підприємства; методи моделювання - для розроблення пропозицій удосконалення системи управління. Крім того,

використовується порівняльний аналіз для оцінки ефективності запропонованих заходів.

Теоретико-методологічними основами та інформаційною базою у дослідженнях є наукові публікації з теми дослідження; внутрішньофірмові документи та звіти ФГ «Дарій-К» (включно з даними про ресурсну базу, виробничу діяльність, фінансово-економічну діяльність); статистичні дані Державної служби статистики України; матеріали відкритих джерел і спеціалізованих видань.

Наукова новизна роботи полягає в узагальненні удосконалених практичних інструментів для мобілізації резервів виробничого потенціалу та підвищення ефективності його використання на підприємстві ФГ «Дарій-К», що мають прикладне значення і можуть бути використані іншими аграрними підприємствами.

Апробація результатів роботи. Основні теоретичні положення результатів дослідження обговорювались на IV Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми економіки, управління та маркетингу в аграрному бізнесі» (02-03 жовтня 2025 р. Дніпро).

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 77 сторінок. Робота містить 22 таблиці, 11 рисунків. Список використаних джерел містить 47 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Сутність та структура виробничого потенціалу підприємства

Сьогодні питання формування ефективної структури виробничого потенціалу підприємства набуває особливої важливості. Це зумовлено ускладненням економічної ситуації, політичною нестабільністю, наслідками воєнної агресії та низкою інших зовнішніх і внутрішніх викликів. У таких умовах українським підприємствам дедалі важче забезпечити таку модель розвитку виробничого потенціалу, яка б у довгостроковій перспективі сприяла стабільному зростанню та конкурентоспроможності. Вирішальну роль у цьому контексті відіграє глибоке усвідомлення сутності поняття «виробничий потенціал підприємства».

Загалом поняття потенціал трактується як сукупність наявних ресурсів та можливостей суб'єкта господарювання, які можуть бути задіяні для досягнення стратегічних цілей та забезпечення ефективного функціонування. У контексті виробничої діяльності підприємства виробничий потенціал розглядається як інтегрована характеристика, що включає всі матеріальні, технічні, трудові, земельні, технологічні та організаційні ресурси, спроможні забезпечити випуск продукції в певному обсязі та асортименті [3].

Поняття «виробничий потенціал» охоплює не лише фізичну наявність ресурсів, а й їх взаємозв'язки, рівень використання, інноваційний потенціал, адаптивність до змін ринкового середовища. Виробничий потенціал підприємства визначає його спроможність реагувати на виклики зовнішнього середовища, реалізовувати конкурентні переваги та забезпечувати економічну стійкість у довгостроковій перспективі. Тому формування, оцінювання та ефективне управління цим потенціалом є ключовими аспектами стратегічного розвитку підприємств аграрного сектору [5].

Автори Андрійчук В., Месель-Веселяк В., Череп А.В., Россоха В.В. ключовими аспектами виробничого потенціалу підприємства виділяють, передусім, його ресурсну складову, яка охоплює матеріально-технічні засоби, трудові ресурси, земельні площі, енергетичні потужності та фінансові можливості. Водночас важливого значення набуває організаційно-управлінський компонент, що визначає ефективність координації, планування, мотивації та контролю за використанням наявних ресурсів.

Значна увага також приділяється технологічному рівню підприємства, який включає сучасність, інноваційність та адаптивність виробничих процесів до ринкових змін. Інформаційна забезпеченість та здатність до впровадження новітніх рішень в управлінні також розглядаються як складові потенціалу, що визначають гнучкість та швидкість реагування на зміни зовнішнього середовища.

Крім того, автори часто наголошують на резервному потенціалі, тобто тих ресурсах та можливостях, які не задіяні повною мірою, однак можуть бути мобілізовані в разі потреби. Узагальнюючи, можна зазначити, що виробничий потенціал підприємства розглядається як система взаємозалежних елементів, які забезпечують його здатність до виробництва продукції з урахуванням ефективності, інтенсивності та перспектив зростання.

У наукових дослідженнях поняття «виробничий потенціал підприємства» розглядається в різноманітних підходах, зокрема: ресурсному,

структурному, цільовому що зумовлює багатоплановість його трактування. [1]. Ресурсний підхід акцентує увагу на тому, що виробничий потенціал являє собою сукупність виробничих ресурсів підприємства (матеріальних, трудових, інформаційних тощо), які можуть бути задіяні в процесі виробництва. [2]. Структурний підхід підкреслює важливість складу та взаємозв'язків між елементами потенціалу: не просто наявність ресурсів, а їхня організована побудова, взаємодія та адаптивність до зовнішнього і внутрішнього середовища [3]. Цільовий, або результативний, підхід розглядає виробничий потенціал як здатність підприємства реалізувати певні виробничі цілі, забезпечити випуск продукції потрібного асортименту, обсягу та якості [4].

З огляду на різні наукові підходи, під виробничим потенціалом підприємства можна розуміти сукупність ресурсних можливостей, структурно організованих елементів і виробничих можливостей, які за певних умов забезпечують реалізацію виробничої діяльності підприємства, досягнення його стратегічних цілей і конкурентоспроможності (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Визначення поняття «виробничий потенціал підприємства»
у науковій літературі

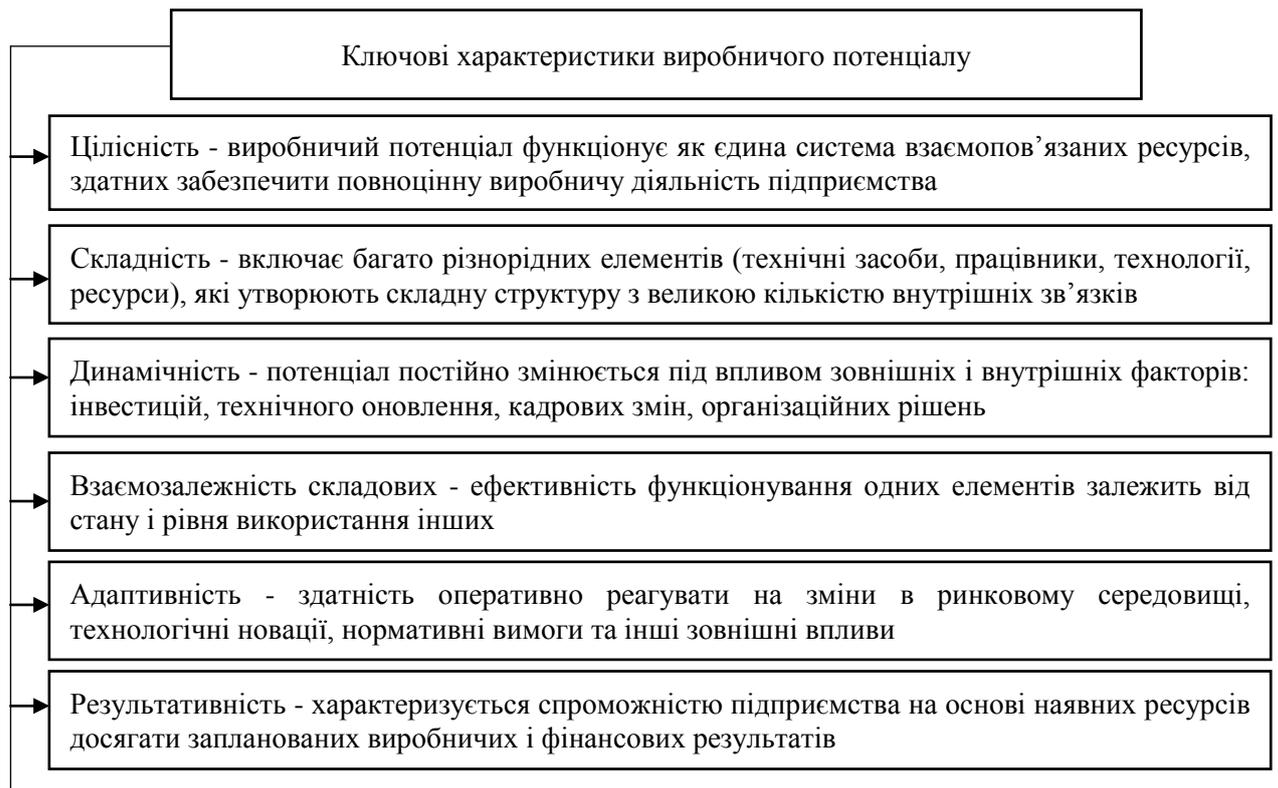
Автор	Визначення	Ключові акценти
Карась Ю. М. [6]	Виробничий потенціал - це сукупність ресурсів підприємства, які формують його можливості у виробничо-господарській діяльності.	Ресурсний підхід, можливості підприємства
Колос З. В. [7]	Виробничий потенціал - це система взаємопов'язаних елементів (земля, техніка, робоча сила, технології), які забезпечують виробництво продукції та розвиток підприємства.	Системний підхід, взаємозв'язки
Руденко С. В. [8]	Сукупність наявних ресурсів та умов, що дозволяють підприємству ефективно функціонувати та досягати цілей.	Ефективність, досягнення цілей
Герасимчук З. В. [9]	Виробничий потенціал - це інтегрована сукупність факторів виробництва, що забезпечують виконання планових показників.	Інтегрованість, планові результати
Мельник Л. Г. [10]	Сукупність трудових, матеріально-технічних, природних та інформаційних ресурсів, які забезпечують виробничу діяльність підприємства.	Різноманітність ресурсів, повнота складу

Аналіз наукових підходів до визначення поняття «виробничий потенціал підприємства», представлений у табл. 1.1, дозволяє зробити низку узагальнюючих висновків. По-перше, більшість авторів сходяться на тому, що виробничий потенціал є багатокomпонентною категорією, яка охоплює різні види ресурсів - матеріальні, трудові, технологічні, організаційні, природні тощо. Це свідчить про його комплексну природу та необхідність системного підходу до управління ним.

По-друге, у визначеннях наголошується на функціональному аспекті потенціалу - його здатності забезпечувати досягнення цілей підприємства, виконання виробничих програм, ефективне використання ресурсів. Таким чином, потенціал розглядається не лише як ресурсна база, а як активна здатність підприємства до продуктивної діяльності.

По-третє, низка авторів акцентує увагу на інтеграційних та динамічних властивостях виробничого потенціалу, що підкреслює важливість його гнучкої адаптації до змін внутрішнього та зовнішнього середовища.

Згідно з науковою літературою до ключових характеристик виробничого потенціалу підприємства належать представлено на рис. 1.1.

→ Масштабованість - можливість розширення чи звуження потенціалу залежно від стратегії розвитку, інвестицій або зовнішніх обмежень

Рис. 1.1. Ключові характеристики виробничого потенціалу підприємства

Структура виробничого потенціалу підприємства розглядається як система взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів, які в сукупності формують можливість підприємства здійснювати виробничу діяльність, що підкреслює необхідність комплексного бачення усіх складових, їхньої інтеграції та узгодженості для досягнення високого рівня ефективності використання наявних ресурсів. У науковій літературі виділяється кілька ключових компонентів виробничого потенціалу, кожен з яких виконує важливу роль у забезпеченні виробничого процесу (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Структура виробничого потенціалу підприємства

Складова виробничого потенціалу	Зміст (характеристика)	Основні показники оцінювання
Матеріально-технічна	Включає основні виробничі фонди: машини, устаткування, транспортні засоби, будівлі, споруди, інженерні комунікації та інструменти, що забезпечують процес виробництва.	Знос основних засобів, коефіцієнт оновлення, фондovіддача, коефіцієнт використання потужностей.
Трудова (кадрова)	Характеризує трудові ресурси підприємства, їх кваліфікаційний рівень, досвід, продуктивність праці, мотивацію та організацію праці.	Продуктивність праці, середня заробітна плата, плинність кадрів, коефіцієнт використання робочого часу.
Технологічна	Відображає рівень застосовуваних технологій, ступінь автоматизації й механізації виробництва, використання інноваційних процесів.	Частка новітніх технологій, рівень автоматизації, витрати на НДДКР, інноваційна активність.
Організаційно-управлінська	Включає систему управління підприємством, організаційну структуру, методи планування, контролю, логістику, інформаційне забезпечення.	Рівень централізації управління, ефективність управлінських витрат, коефіцієнт організаційної гнучкості.
Фінансова	Характеризує фінансові можливості підприємства щодо забезпечення виробничої діяльності, інвестицій, оборотного капіталу.	Рентабельність активів, ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість.
Інформаційна	Відображає рівень забезпеченості підприємства інформаційними ресурсами,	Ступінь цифровізації, кількість автоматизованих

	сучасними ІТ-технологіями, системами обліку та аналітики.	робочих місць, рівень використання ERP/CRM систем.
Ресурсно-природна	Включає використання природних, земельних, енергетичних та інших ресурсів, необхідних для виробничого процесу.	Землекористування, енергоефективність, коефіцієнт використання сировини, витрати ресурсів на одиницю продукції.

Представлені структурні елементи можуть бути адаптовані залежно від галузевої специфіки підприємства. Наприклад, для аграрного сектору надзвичайно важливою стає складова, пов'язана з земельними ресурсами, а в інноваційно орієнтованих підприємствах - акцент переноситься на технології та інтелектуальний капітал. Структура виробничого потенціалу має бути не лише системною, але й гнучкою, здатною до адаптації в умовах динамічного економічного середовища.

Отже, у науковій літературі поняття «виробничий потенціал підприємства» розглядається з різних підходів, що зумовлює існування численних трактувань даного поняття. Одні дослідники акцентують увагу на ресурсному наповненні потенціалу, інші - на його функціональній спроможності до досягнення виробничих цілей, треті - на системності та інтегративних властивостях.

У контексті аграрного підприємства до складу виробничого потенціалу варто особливо виділити земельний ресурс як окрему складову через його специфічність та значимість для галузі. Водночас технологічний та інноваційний компоненти набувають дедалі більшого значення у зв'язку з тенденціями цифровізації, точного землеробства, екологічними вимогами. Не менш важливими є організаційно-управлінська складова та ресурсна база (наприклад, насіння, добрива, паливно-мастильні матеріали) - їхня оптимальна інтеграція й управління визначають ступінь використання виробничого потенціалу. Побудова структури виробничого потенціалу в аграрному підприємстві повинна враховувати взаємозв'язки між складовими, баланс їх розвитку, а також адаптивність до змін зовнішнього середовища - кліматичних, ринкових, технологічних.

Отже, за результатами проведених досліджень можемо узагальнити, що Виробничий потенціал аграрного підприємства - це інтегрована система взаємопов'язаних матеріально-технічних, трудових, земельних, енергетичних, інформаційних та технологічних ресурсів, а також організаційно-управлінських механізмів, яка визначає спроможність підприємства забезпечувати стабільну та ефективну виробничу діяльність, адаптуватися до зовнішніх змін і досягати стратегічних цілей у сфері сільськогосподарського виробництва.

1.2. Теоретичні підходи управління виробничим потенціалом аграрного підприємства

Сьогодні постає гостра необхідність побудови чіткої системи управління виробничим потенціалом підприємства, яка б забезпечувала ефективне використання наявних ресурсів, своєчасну модернізацію виробничої бази та підвищення загальної продуктивності. В умовах посилення конкуренції, нестабільного економічного середовища, зростаючих вимог до якості продукції та ресурсної ефективності, системний підхід до управління виробничим потенціалом стає критично важливим чинником забезпечення стійкого функціонування підприємства.

Система управління виробничим потенціалом повинна охоплювати не лише облік і контроль наявних ресурсів, а й прогнозування потреб, виявлення резервів, оптимізацію внутрішніх процесів і стратегічне планування. Важливою передумовою є формування дієвого механізму координації між усіма структурними підрозділами підприємства, що дозволить забезпечити гармонійний розвиток кожного елемента потенціалу.

Крім того, актуальності набуває впровадження сучасних інформаційних технологій, які дають змогу здійснювати оперативний моніторинг, аналітичну оцінку та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Формування ефективної системи управління виробничим

потенціалом - це не лише організаційна потреба, а й стратегічний напрям розвитку підприємства, здатний забезпечити його конкурентоспроможність і адаптивність у довгостроковій перспективі.

Узагальнення визначень поняття «управління виробничим потенціалом» різними авторами дозволяє виокремити кілька ключових підходів до його розуміння.

По-перше, більшість дослідників розглядають управління виробничим потенціалом як цілеспрямований процес впливу на сукупність виробничих ресурсів підприємства, з метою забезпечення їх ефективного використання в умовах змінного зовнішнього середовища і акцентує увагу на досягненні максимальної результативності виробничої діяльності через оптимізацію ресурсного забезпечення.

По-друге, деякі науковці трактують управління виробничим потенціалом як систему заходів щодо планування, організації, контролю, аналізу та мотивації використання наявних виробничих ресурсів. Тут управління розглядається не тільки як стратегічне, але й як тактичне управлінське завдання, що охоплює весь цикл ресурсного забезпечення та його перетворення у виробничий результат.

По-третє, у низці визначень наголошується на адаптивному та інноваційному характері управління, що передбачає здатність системи швидко реагувати на зміни ринку, технологічний прогрес та інституційні зміни, зокрема через впровадження нових методів оцінювання, цифрових інструментів та інноваційних технологій.

Отже, узагальнено управління виробничим потенціалом можна визначити як комплексну, безперервну та динамічну діяльність, спрямовану на формування, підтримання, розвиток і раціональне використання усіх складових виробничого потенціалу підприємства для досягнення його стратегічних і тактичних цілей.

Формування виробничого потенціалу підприємства є складним і багаторівневим процесом, який передбачає цілеспрямоване накопичення,

оновлення та структурну організацію наявних і потенційно доступних ресурсів, необхідних для забезпечення стабільної та ефективної виробничої діяльності. Цей процес ґрунтується на системному підході до управління ресурсами та потребує врахування стратегічних орієнтирів розвитку підприємства в умовах динамічного зовнішнього середовища.

Процес формування виробничого потенціалу охоплює низку логічно взаємопов'язаних етапів. Першим з них є визначення стратегічних цілей підприємства, яке включає формування бачення перспектив розвитку, планових обсягів виробництва, асортиментної політики та ринкової позиції. Саме стратегічні орієнтири визначають подальші управлінські рішення щодо формування необхідного потенціалу.

Наступним етапом є оцінювання внутрішніх і зовнішніх умов функціонування, яке передбачає аналіз ресурсного забезпечення підприємства, стану ринку, конкурентного середовища, інституційно-правових обмежень, інвестиційного клімату та рівня розвитку технологій. Ця аналітична база слугує основою для обґрунтування потреб у виробничих ресурсах.

Формування потреби у виробничих ресурсах полягає в розрахунку кількісного і якісного складу трудових, матеріально-технічних, енергетичних, фінансових та інформаційних ресурсів, необхідних для реалізації поставлених стратегічних завдань. Цей етап передбачає детальне планування, яке дає змогу уникнути ресурсних дисбалансів.

Далі здійснюється залучення та накопичення необхідних ресурсів, що передбачає інвестування в оновлення та модернізацію основних фондів, придбання обладнання, прийом на роботу і підготовку персоналу, забезпечення підприємства сировиною та розвиток інфраструктури. Важливим аспектом цього етапу є забезпечення безперервності й економічної доцільності інвестиційних рішень.

На етапі оптимізації структури виробничого потенціалу відбувається забезпечення внутрішньої узгодженості між його складовими, досягнення

функціональної цілісності та ефективного ресурсного балансу. Це дає змогу створити гнучку і стійку виробничу систему.

Інституційне та організаційне забезпечення формування потенціалу включає розробку та впровадження ефективної моделі управління, визначення відповідальних підрозділів і посадових осіб, регламентацію процедур прийняття управлінських рішень, контроль за реалізацією планів.

Завершальним етапом виступає інтеграція сформованих ресурсів у єдину виробничу систему, що охоплює організацію виробничих процесів, впровадження технологічних циклів, ефективний розподіл функцій, завдань і ресурсів між підрозділами підприємства.

Управління виробничим потенціалом аграрного підприємства передбачає системний, цілеспрямований та безперервний процес формування, використання, оновлення й розвитку всіх його складових із метою забезпечення ефективного функціонування виробництва та підвищення конкурентоспроможності господарства. Цей процес ґрунтується на узгодженні стратегічних, тактичних і оперативних рішень, спрямованих на раціональне використання наявних ресурсів, підвищення продуктивності праці та зниження витрат виробництва.

Управління виробничим потенціалом охоплює аналітичну, планову, організаційну та контрольну діяльність, що забезпечує досягнення цілей підприємства в умовах змінного зовнішнього середовища. На аналітичному рівні воно передбачає оцінювання стану матеріально-технічної бази, земельного фонду, трудових і фінансових ресурсів, а також визначення ступеня їх залучення до виробничого процесу. Плановий аспект управління полягає у розробленні оптимальної структури потенціалу та визначенні напрямів його розвитку відповідно до стратегічних пріоритетів підприємства.

Особливе значення в системі управління виробничим потенціалом аграрного підприємства має організаційно-управлінський компонент, що забезпечує ефективну координацію між усіма елементами потенціалу - від технічного оснащення та технологічного забезпечення до кадрової та

інформаційної складових. Саме завдяки узгодженості управлінських дій можливо досягти синергетичного ефекту, коли кожен ресурс використовується максимально ефективно (табл.1.3).

Таблиця 1.3

Елементи управління виробничим потенціалом промислового підприємства

Елемент управління	Зміст елемента	Основні функції	Очікуваний результат
Планування	Визначення стратегічних, тактичних і оперативних цілей розвитку виробничого потенціалу, формування програм його відтворення та використання.	Аналіз стану потенціалу, прогнозування потреб, розроблення планів модернізації ресурсної бази.	Узгодженість цілей розвитку потенціалу з виробничими завданнями підприємства.
Організація	Формування організаційної структури управління, розподіл повноважень, координація дій між підрозділами.	Забезпечення ефективної взаємодії між елементами потенціалу та структурними підрозділами.	Раціональна організація виробничого процесу та підвищення продуктивності.
Мотивація	Створення системи стимулювання працівників до ефективного використання ресурсів та інноваційної діяльності.	Розроблення матеріальних і нематеріальних стимулів, удосконалення кадрової політики.	Підвищення трудової активності, продуктивності праці та залученості персоналу.
Координація	Узгодження діяльності окремих елементів виробничого потенціалу та управлінських рішень.	Забезпечення взаємодії між виробничими, технічними й економічними підрозділами.	Підвищення узгодженості управлінських дій і зменшення ресурсних втрат.
Контроль	Систематичний моніторинг стану виробничого потенціалу, оцінювання ефективності його використання.	Збір та аналіз інформації, виявлення відхилень, розроблення коригувальних заходів.	Своєчасне виявлення проблем і підвищення результативності управління.
Регулювання	Внесення коректив у процес управління потенціалом відповідно до змін зовнішнього та внутрішнього середовища.	Прийняття адаптивних управлінських рішень, оновлення планів і технологій.	Гнучкість системи управління, забезпечення стійкого функціонування підприємства.
Аналіз та оцінювання	Вивчення динаміки розвитку потенціалу, ефективності управлінських рішень, резервів підвищення результативності.	Використання аналітичних, економіко-математичних та інформаційних методів.	Обґрунтованість управлінських рішень і стратегічне планування розвитку потенціалу.

Не менш важливим є процес оновлення виробничого потенціалу, який передбачає впровадження інноваційних технологій, модернізацію техніки,

раціональне використання земельних ресурсів та підвищення професійного рівня працівників. У сучасних умовах розвитку аграрного сектору управління потенціалом має також враховувати фактори екологічної безпеки, енергоефективності та цифровізації виробництва.

Отже, управління виробничим потенціалом аграрного підприємства слід розглядати як багатовимірний процес, що поєднує економічні, технологічні, організаційні та соціальні аспекти діяльності. Його ефективність визначається здатністю підприємства не лише підтримувати належний рівень ресурсного забезпечення, але й адаптуватися до зовнішніх викликів, забезпечуючи стійкий розвиток і зростання результативності виробничої діяльності (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Система управління виробничим потенціалом аграрного підприємства

Прийняття рішень у системі управління виробничим потенціалом більшою мірою пов'язано з оптимізацією використання наявних ресурсів та визначенням пріоритетних напрямів їх розвитку. У контексті аграрного підприємства цей процес охоплює вибір найбільш ефективних способів залучення, розподілу й комбінування матеріально-технічних, трудових, земельних та фінансових ресурсів з урахуванням їх взаємозв'язку і впливу на кінцеві виробничі результати.

З управлінської точки зору, прийняття рішень є центральним елементом системи управління виробничим потенціалом, оскільки саме на цьому етапі визначається, як саме підприємство реагуватиме на зміни зовнішнього середовища, технологічні виклики, ресурсні обмеження чи нові ринкові можливості. Рішення приймаються на основі глибокого аналізу економічної інформації, оцінювання ризиків, прогнозування тенденцій і розроблення альтернативних сценаріїв розвитку.

Зміст управлінських рішень у цій системі тісно пов'язаний із процесами планування, координації та контролю. Планувальні рішення визначають стратегію формування й розвитку потенціалу; координаційні забезпечують узгодженість дій усіх підрозділів підприємства; контрольні рішення спрямовані на оцінку ефективності реалізації управлінських заходів і коригування подальших дій.

Певним чином прийняття рішень у системі управління виробничим потенціалом є не лише реакцією на поточні зміни, а й інструментом стратегічного впливу, що забезпечує гнучкість, адаптивність і стійкість підприємства до зовнішніх викликів. Від якості управлінських рішень залежить рівень використання потенціалу, ефективність виробничих процесів і, зрештою, конкурентоспроможність аграрного підприємства.

У процесі дослідження теоретичних засад управління виробничим потенціалом аграрного підприємства встановлено, що виробничий потенціал є багатокомпонентною, інтегрованою системою, яка поєднує матеріально-технічні, трудові, земельні, фінансові, технологічні та організаційно-управлінські ресурси. Саме їх узгоджена взаємодія визначає здатність підприємства ефективно здійснювати виробничу діяльність і забезпечувати стаке зростання в умовах мінливого економічного середовища.

У свою чергу, механізм управління виробничим потенціалом передбачає узагальнення про систему прийняття рішень, що стосуються ефективності управління (рис. 1.3).

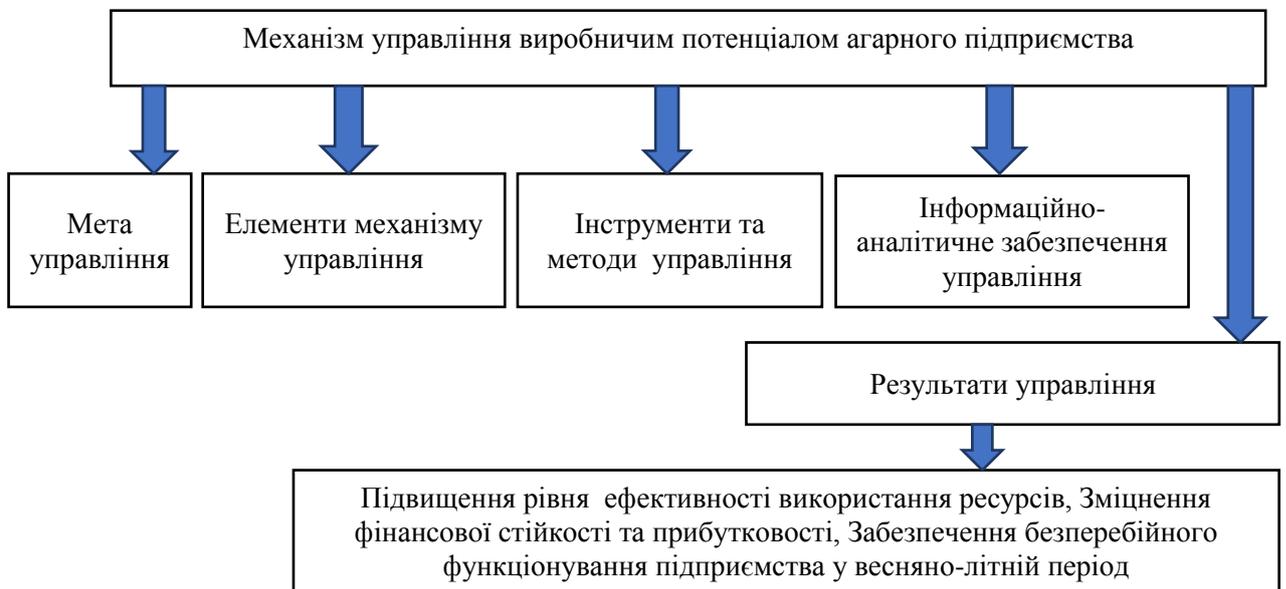

Рис. 1.3. Механізм управління виробничим потенціалом аграрного підприємства

Визначено, що управління виробничим потенціалом аграрного підприємства передбачає комплекс дій, спрямованих на його формування, раціональне використання, модернізацію та розвиток. Ефективне управління можливе лише за умови інтеграції процесів планування, організації, контролю та аналізу результатів діяльності. Особливого значення в аграрній сфері набуває врахування природно-кліматичних, сезонних і ринкових чинників, що безпосередньо впливають на структуру й динаміку потенціалу.

Прийняття управлінських рішень у цій системі базується на принципах наукової обґрунтованості, комплексності, адаптивності та інноваційності. Саме ці принципи забезпечують збалансований розвиток усіх складових виробничого потенціалу та сприяють підвищенню ефективності аграрного виробництва.

Отже, теоретичні підходи до управління виробничим потенціалом аграрного підприємства формують методологічну основу для розроблення практичних рекомендацій щодо його вдосконалення. Системне, стратегічно орієнтоване управління виробничим потенціалом є ключовою передумовою підвищення конкурентоспроможності, економічної стійкості та інноваційного розвитку аграрних підприємств у сучасних умовах.

1.3. Методичні аспекти оцінки ефективності управління виробничим потенціалом аграрного підприємства

Оцінювання ефективності управління виробничим потенціалом підприємства передбачає всебічний аналіз результативності використання наявних ресурсів, рівня їх узгодженості та здатності системи управління забезпечувати досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства. Оцінка є невід'ємною складовою загальної системи управління, оскільки дозволяє визначити, наскільки раціонально підприємство використовує свій виробничий потенціал і які чинники обмежують його подальший розвиток.

Сутність оцінювання ефективності управління полягає не лише у визначенні показників результативності виробничої діяльності, але й у комплексному аналізі взаємозв'язків між елементами виробничого потенціалу - технічними засобами, трудовими ресурсами, земельним фондом, фінансами, технологіями, інформаційними системами. Високий рівень ефективності управління означає гармонійну взаємодію цих складових, що забезпечує стійке зростання продуктивності.

З методологічної точки зору, оцінювання ефективності управління передбачає поєднання кількісних і якісних показників, що відображають як результативність виробничої діяльності, так і рівень організації управлінських процесів. До кількісних показників зазвичай відносять обсяг виробництва, продуктивність праці, фондівіддачу, коефіцієнт використання виробничих потужностей, собівартість продукції та прибутковість. Якісні показники характеризують ступінь узгодженості між елементами потенціалу, рівень кваліфікації персоналу, ефективність управлінських рішень, інноваційну активність і адаптивність підприємства до змін ринкового середовища.

Процес оцінювання охоплює кілька взаємопов'язаних етапів: визначення мети аналізу, вибір системи показників, збір та обробку інформації, розрахунок аналітичних індикаторів, порівняння отриманих результатів із нормативними або плановими значеннями, а також формування висновків і рекомендацій щодо вдосконалення управління.

Для практичного застосування доцільно використовувати економіко-математичне моделювання, що дозволяє не лише оцінити поточний рівень ефективності, а й спрогнозувати майбутні зміни залежно від управлінських рішень. Оцінювання ефективності управління виробничим потенціалом аграрного підприємства здійснюється за певною логічною послідовністю. Процес передбачає п'ять основних етапів, які наведено на рис. 1.4.

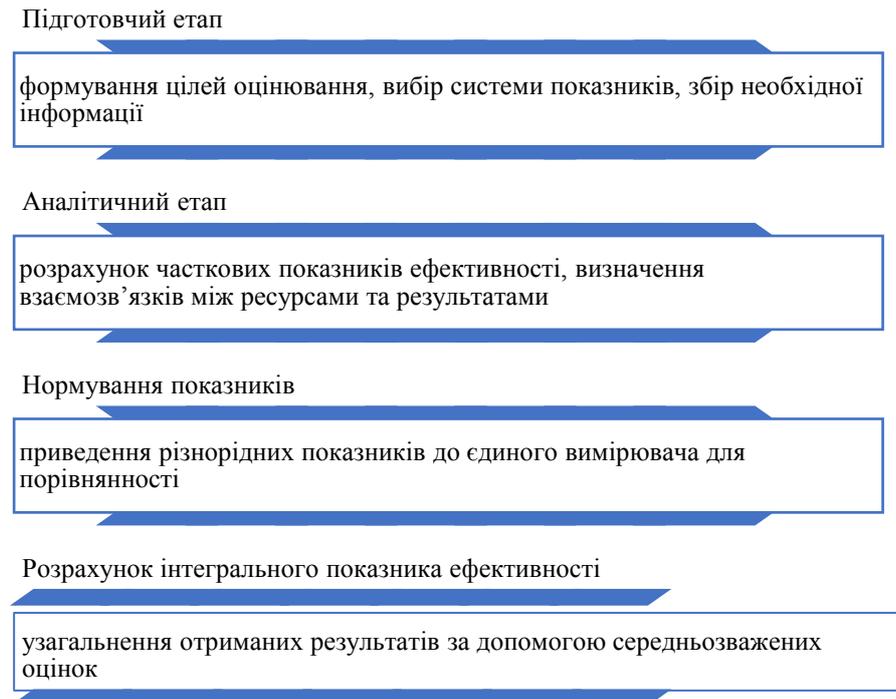

Рис. 1.4. Алгоритм проведення оцінки ефективності управління виробничим потенціалом аграрного підприємства

Алгоритм оцінки ефективності управління виробничим потенціалом передбачає послідовну реалізацію комплексу дій, спрямованих на вимірювання результативності управлінських процесів і визначення ступеня раціональності використання ресурсів підприємства.

Першим кроком є визначення мети оцінювання, що передбачає встановлення цілей аналізу - контроль за ефективністю, обґрунтування управлінських рішень або пошук резервів розвитку. Далі формується система показників, які характеризують використання матеріально-технічних, трудових, фінансових і організаційних ресурсів.

Наступний етап - збір і систематизація даних, що охоплює статистичну, бухгалтерську та управлінську інформацію, необхідну для аналізу. Після цього здійснюється розрахунок часткових показників ефективності (фондовіддачі, продуктивності праці, урожайності, рентабельності тощо) та їх нормування для забезпечення порівнянності.

Отримані результати узагальнюються шляхом визначення інтегрального показника ефективності управління, який відображає комплексну оцінку використання виробничого потенціалу. Завершальними етапами є інтерпретація результатів, виявлення резервів підвищення ефективності та розроблення управлінських рекомендацій щодо вдосконалення структури потенціалу й підвищення продуктивності.

У науковій практиці виокремлюють кілька підходів до оцінювання, які поділяються залежно від характеру взаємозв'язку між використаними ресурсами, виробничими процесами та досягнутими результатами. У випадках, коли аналіз ефективності здійснюється з урахуванням витрат, пов'язаних зі створенням певного об'єкта або поліпшенням земельних угідь, оцінювання його вартості базується на фактичних витратах, понесених у минулому, тобто проводиться за ретроспективним принципом (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Модель оцінки ефективності виробничого потенціалу аграрного підприємства

Методичні підходи до оцінювання ефективності управління виробничим потенціалом базуються на різних принципах ресурсному, результативному, функціональному, інтегральному, а також системному. Кожен із них має власну логіку побудови та особливості практичного застосування (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Класифікація методів оцінювання ефективності управління
виробничим потенціалом

Метод	Сутність	Основні показники	Особливості застосування
Ресурсний	Ґрунтується на аналізі ефективності використання окремих ресурсів (земельних, трудових, технічних)	Урожайність, фондівдача, продуктивність праці, енергоємність виробництва	Дає змогу оцінити ступінь раціональності використання ресурсів
Результативний	Визначає співвідношення між отриманими результатами та витратами	Прибуток, рентабельність, дохідність на 1 га, собівартість продукції	Відображає кінцевий економічний ефект управлінських рішень
Інтегральний	Об'єднує часткові показники у єдиний узагальнений індекс ефективності	Комплексний коефіцієнт ефективності управління	Дозволяє здійснювати міжпідприємницькі порівняння
Функціональний	Аналізує якість виконання управлінських функцій — планування, організації, мотивації та контролю	Показники узгодженості управлінських рішень, швидкість реакції, ефективність контролю	Орієнтований на оцінку якості управлінського процесу
Економіко-математичний	Передбачає побудову аналітичних моделей залежності результатів від ресурсів	Кореляційно-регресійні моделі, функції виробничих можливостей	Дає змогу прогнозувати ефективність та оптимізувати управлінські рішення
Порівняльний (бенчмаркінговий)	Порівнює показники підприємства з еталонними або середньогалузевими значеннями	Індекси ефективності, рейтинги	Дозволяє виявити відхилення та напрями вдосконалення управління

Класифікація методів показує, що для аграрних підприємств найбільш доцільним є поєднання інтегрального та ресурсного підходів, оскільки вони

відображають як кількісні, так і якісні аспекти управління потенціалом. Для комплексної оцінки ефективності управління виробничим потенціалом необхідно використовувати систему показників, яка охоплює усі елементи потенціалу - трудові, матеріальні, земельні, фінансові та організаційні.

Розрахунок основних показників оцінки ефективності управління виробничим потенціалом аграрного підприємства можна визначити із використання наступних формул:

$$\text{Продуктивність праці} = \frac{\text{Дохід від реалізації}}{\text{Середньооблікова чисельність персоналу}}$$

$$\text{Фондовіддача} = \frac{\text{Дохід від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість основних фондів}}$$

$$\text{Урожайність культур} = \frac{\text{Обсяг продукції}}{\text{Площа посівів}}$$

$$\text{Рентабельність виробництва} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Собівартість продукції}}$$

Використання системи показників дає змогу забезпечити об'єктивність оцінювання, виявити слабкі місця в системі управління та визначити резерви для підвищення ефективності використання потенціалу.

Оцінювання ефективності управління виробничим потенціалом виконує кілька важливих функцій. По-перше, воно є інформаційною основою для прийняття управлінських рішень, адже дозволяє виявити реальний стан використання ресурсів і визначити слабкі сторони у системі управління. По-друге, виконує контрольну-аналітичну функцію, сприяючи своєчасному реагуванню на відхилення у показниках ефективності. По-третє, має мотиваційний аспект, оскільки результати оцінювання стимулюють керівництво до підвищення ефективності виробничої діяльності.

Крім того, оцінювання створює передумови для впровадження інноваційних управлінських технологій, зокрема цифрових систем

моніторингу ресурсів, аналітичних панелей контролю, програм економічного прогнозування. У сучасних умовах цифровізації аграрного виробництва це стає важливим чинником підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Таким чином, методичні аспекти оцінки ефективності управління виробничим потенціалом аграрного підприємства базуються на комплексному, системному та інтеграційному підходах. Застосування різних методів - від ресурсного до економіко-математичного — забезпечує повноцінну характеристику ефективності управлінських рішень.

Отримані результати оцінювання формують основу для розроблення стратегій удосконалення управління, підвищення рівня використання ресурсного потенціалу, зростання продуктивності праці та рентабельності виробництва. В умовах ринкової невизначеності саме системне оцінювання ефективності управління є запорукою стійкого розвитку та підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств України.

Висновки до розділу 1

У результаті дослідження теоретико-методичних засад управління виробничим потенціалом аграрних підприємств встановлено, що виробничий потенціал є складною, багатокомпонентною системою, яка поєднує сукупність матеріально-технічних, трудових, земельних, фінансових, технологічних та організаційно-управлінських ресурсів. Узгоджене функціонування елементів виробничого потенціалу забезпечує ефективність виробничої діяльності, економічну стійкість і конкурентоспроможність аграрного підприємства.

Виявлено, що в економічній літературі існує різноманіття підходів до трактування поняття «виробничий потенціал підприємства». Найбільш обґрунтованим є системний підхід, який розглядає виробничий потенціал як цілісну динамічну систему взаємопов'язаних елементів, що взаємодіють між собою та з зовнішнім середовищем. Ресурсний і функціональний підходи

доповнюють його, підкреслюючи як структуру потенціалу, так і його здатність забезпечувати досягнення цілей виробничої діяльності.

З'ясовано, що управління виробничим потенціалом аграрного підприємства - це безперервний, цілеспрямований процес формування, ефективного використання, оновлення й розвитку ресурсної бази з урахуванням внутрішніх можливостей і зовнішніх викликів. Ефективне управління базується на принципах системності, комплексності, адаптивності, інноваційності та економічної доцільності. Від рівня організації управління виробничим потенціалом залежить раціональність використання ресурсів, продуктивність праці, собівартість продукції та фінансові результати діяльності підприємства.

У процесі розгляду методичних аспектів оцінювання ефективності управління визначено, що представлений аналіз має ґрунтуватися на комплексі кількісних і якісних показників, які відображають взаємозв'язок між ресурсами, виробничими процесами та результатами діяльності. Встановлено, що доцільним є застосування поєднання ресурсного, результативного та інтегрального підходів, що дозволяє всебічно оцінити рівень управлінської ефективності.

Також уточнено алгоритм оцінки ефективності управління виробничим потенціалом, який включає визначення мети оцінювання, формування системи показників, збір і аналіз даних, нормування, розрахунок інтегрального показника, інтерпретацію результатів і формування управлінських рекомендацій.

Отже, теоретико-методичні основи управління виробничим потенціалом аграрних підприємств формують наукову базу для подальших практичних досліджень і розроблення рекомендацій щодо підвищення ефективності використання ресурсів. Системне, науково обґрунтоване та адаптивне управління виробничим потенціалом є передумовою підвищення продуктивності аграрного сектору, зміцнення економічної стійкості

підприємств і забезпечення їх сталого розвитку в умовах сучасних ринкових трансформацій.

РОЗДІЛ 2

МОНІТОРИНГ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ

ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ФГ «Дарій-К»

2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності ФГ «Дарій-К»

Фермерське господарство «Дарій-К» засноване у 2006 році та функціонує на засадах приватної власності відповідно до вимог чинного законодавства України, зокрема Закону України «Про фермерське господарство». Підприємство зареєстроване як самостійний суб'єкт господарювання, що має право здійснювати виробничу, комерційну та іншу

діяльність, спрямовану на отримання прибутку та забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського виробництва.

Фермерське господарство «Дарій-К» є сільськогосподарським підприємством, діяльність якого спрямована на виробництво, переробку та реалізацію продукції рослинництва. Господарство функціонує на основі приватної форми власності та здійснює свою діяльність відповідно до положень Закону України «Про фермерське господарство», а також Статуту підприємства, затвердженого засновником.

Згідно з профілем підприємства у системі аналітичних даних YouControl, основним видом економічної діяльності ФГ «Дарій-К» є рослинництво (код КВЕД 01.11) - вирощування зернових і технічних культур. Господарство спеціалізується на виробництві високоякісного зерна та олійних культур, що реалізуються як на внутрішньому, так і на регіональних ринках.

Основними напрямками діяльності господарства є:

- вирощування зернових культур, зокрема озимої пшениці, ячменю та кукурудзи на зерно, які становлять основу виробничої структури та забезпечують стабільні обсяги реалізації;
- виробництво технічних (олійних) культур, зокрема соняшнику, ріпаку та сої, що формують важливу частку товарної продукції господарства та мають високий рівень рентабельності;
- підготовка насіння до посіву, зберігання та первинна переробка врожаю;
- надання послуг у сфері сільськогосподарських робіт - обробітку ґрунту, посіву, збирання врожаю та транспортування продукції.

ФГ «Дарій-К» активно впроваджує елементи сучасних технологій землеробства, зокрема системи точного висіву, оптимізацію живлення рослин, сівозміну та заходи з охорони родючості ґрунтів. Це дозволяє підприємству забезпечувати високу урожайність і стабільну якість продукції, що відповідає вимогам ринку.

ФГ «Дарій-К» розташоване у межах родючих земель центральної частини України регіону, який традиційно вважається одним із найсприятливіших для розвитку сільського господарства. Територія характеризується високою агрокліматичною придатністю, що зумовлена помірно-континентальним кліматом із теплим літом і достатньою кількістю опадів, сприятливих для росту сільськогосподарських культур. Середньорічна температура повітря становить близько +8...+9 °С, а середня кількість опадів - 500–600 мм на рік, що забезпечує достатнє зволоження у період активної вегетації.

У ґрунтовому покриві переважають чорноземи звичайні та опідзолені, які відзначаються високим вмістом гумусу (4–6%) та сприятливими агрофізичними властивостями. Це створює ідеальні умови для вирощування основних культур рослинництва - озимої пшениці, ячменю, кукурудзи на зерно, соняшнику та ріпаку, що є базовими напрямками спеціалізації ФГ «Дарій-К».

Територіальне розміщення господарства має виразні економіко-географічні переваги. Завдяки розташуванню поблизу основних автомобільних і залізничних магістралей підприємство має можливість швидко транспортувати продукцію до переробних підприємств, зернових елеваторів та торговельних компаній, що мінімізує витрати на логістику та підвищує конкурентоспроможність на внутрішньому ринку.

Поряд із цим, близькість до обласного центру та районних агропромислових вузлів сприяє оперативному постачанню паливно-мастильних матеріалів, запасних частин, мінеральних добрив, засобів захисту рослин, а також забезпечує доступ до кваліфікованої робочої сили.

Управління діяльністю господарства здійснюється директором (головою фермерського господарства), який відповідає за стратегічні рішення, планування, фінансовий контроль і розподіл ресурсів. У 2024 році на підприємстві працювало 8 працівників. Структура управління є лінійно-

функціональною, що передбачає централізоване прийняття рішень і розподіл функцій між основними службами (рис. 2.1).

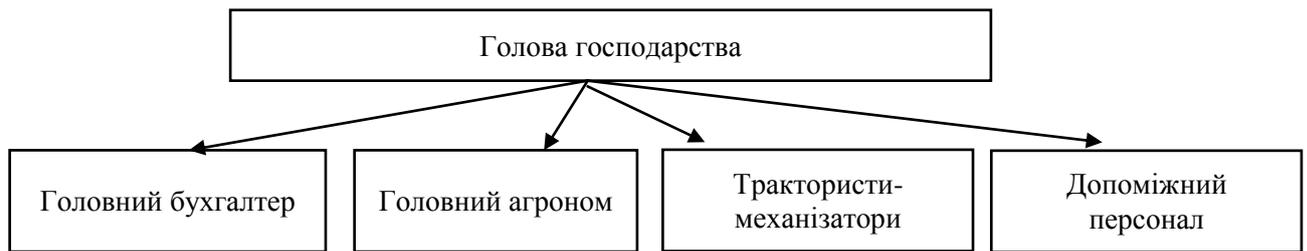

Рис. 2.1. Організаційна схема управління ФГ «Дарій-К»

У 2024 році ФГ «Дарій-К» користується земельними угіддями площею близько 360 га. Основну частку становлять рілля 336 (понад 90%), що свідчить про орієнтацію господарства на рослинницьке виробництво (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка структури земельних ресурсів ФГ «Дарій-К»
у 2022-2024 роках

Показники	2022	2023	2024	2024/2022, %
Загальна земельна площа, га	280	320	360	128,6
Площа сільськогосподарських угідь, га	276	316	336	121,7
Із них взято орендовано	180	205	220	122,2
Площа рілля, га	252	310	336	133,3
Із них взято орендовано	170	190	205	120,6
Посівна площа	250	310	336	134,4
Питома вага посівних площ у ріллі, %	99,2	100,0	100,0	+0,8
Коефіцієнт сільськогосподарського освоєння землі, га	0,99	0,99	0,93	94,0

Як свідчать дані табл. 2.1, упродовж 2022–2024 років площа земельних ресурсів ФГ «Дарій-К» збільшилася на 80 га (на 28,6%), що пов'язано з

розширенням господарської діяльності, зокрема через оренду додаткових ділянок для вирощування сільськогосподарських культур.

Площа сільськогосподарських угідь зросла з 276 га у 2022 р. до 336 га у 2024 р., тобто на 60 га (на 21,7%), що свідчить про інтенсивне використання земельного потенціалу. Основну частку в структурі угідь становить рілля - 336 га, що підтверджує рослинницьку спеціалізацію підприємства.

Площа орендованих земель зросла на 40 га (на 22%), що вказує на активне використання орендних відносин як основного механізму розширення земельних ресурсів. Посівні площі за аналізований період збільшилися з 250 до 336 га (на 34,4%), що відповідає стратегії підприємства щодо підвищення інтенсивності виробництва. При цьому питома вага посівних площ у ріллі залишається стабільно високою ($\approx 100\%$), що засвідчує повне використання орних земель у виробничому процесі.

Незначне зниження коефіцієнта сільськогосподарського освоєння у 2024 році (до 0,93) може пояснюватися проведенням частини земельних ділянок під пар або іншими заходами агротехнічного відновлення ґрунтів.

Загалом динаміка структури земельних ресурсів ФГ «Дарій-К» демонструє розширення виробничого потенціалу, підвищення ефективності використання земельного фонду та зростання масштабів діяльності підприємства впродовж 2022–2024 років.

Аналіз динаміки посівних площ ФГ «Дарій-К» у 2022–2024 роках свідчить про зважену політику підприємства щодо використання земельних ресурсів і поступове вдосконалення структури посівів відповідно до ринкової кон'юнктури та агротехнологічних вимог. Загальна площа сільськогосподарських угідь у господарстві протягом аналізованого періоду залишалася стабільною - близько 360 га, що засвідчує ефективне використання земельного фонду та відсутність надмірного розширення виробництва (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка посівних площ ФГ «Дарій-К» у 2022–2024 роках

Культура	2022		2023		2024		Відхилення 2024 р. від 2022 р.	
	Площа, га	Структура посівів, %	Площа, га	Структура посівів, %	Площа, га	Структура посівів, %	Абсолютні, га	Темп зміни, %
Пшениця озима	120	33,3	125	34,7	130	36,1	+10	108,3
Кукурудза на зерно	80	22,2	85	23,6	90	25,0	+10	112,5
Соняшник	70	19,4	68	18,9	66	18,3	-4	94,3
Ріпак озимий	40	11,1	38	10,6	36	10,0	-4	90,0
Ячмінь ярий	26	7,2	25	6,9	24	6,7	-2	92,3
Інші культури (соя, кормові)	24	6,8	20	5,5	14	3,9	-10	58,3
Всього	360	100	361	100	360	100	x	x

Як видно з даних табл. 2.2, загальна площа сільськогосподарських угідь ФГ «Дарій-К» упродовж 2022–2024 років залишалася стабільною — близько 360 га, що свідчить про оптимізацію використання наявного земельного фонду.

Основну частку посівних площ традиційно займають зернові культури, зокрема озима пшениця та кукурудза на зерно, площі під якими мають тенденцію до поступового зростання (на 8-12%). Це зумовлено їх високою врожайністю та стабільним попитом на ринку.

Структура посівних площ демонструє тенденцію до збільшення частки зернових культур, передусім озимої пшениці (з 33,3% до 36,1%) і кукурудзи на зерно (з 22,2% до 25,0%). Сукупно ці дві культури займають понад 60% усіх угідь, що відповідає стратегічній орієнтації господарства на виробництво високорентабельних видів продукції із стабільним попитом на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Водночас спостерігається скорочення площ технічних культур - зокрема, соняшнику (на 4 га, або на 5,7%) і ріпаку озимого (на 4 га, або на 10%). Така динаміка пояснюється як економічними факторами (зміна рівня

рентабельності та ціни реалізації), так і технологічними міркуваннями, зокрема необхідністю дотримання сівозміни для збереження родючості ґрунтів. Також зафіксовано зменшення площ під соєю та кормовими культурами (на 10 га, або 41,7%), що свідчить про концентрацію виробництва на більш прибуткових напрямках.

У цілому структура посівів ФГ «Дарій-К» у 2024 році характеризується раціональним співвідношенням між зерновими та технічними культурами, що забезпечує стабільність урожайності, збалансованість виробництва і підвищення ефективності використання земельного потенціалу. Така стратегія сприяє зростанню прибутковості господарства, оптимізації виробничих витрат і підвищенню його конкурентоспроможності на аграрному ринку.

Фінансово-господарська діяльність ФГ «Дарій-К» характеризується стійкою позитивною динамікою. За останні роки спостерігається зростання обсягів виробництва продукції, підвищення рівня рентабельності та розширення ринків збуту (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Основні економічні показники діяльності ФГ «Дарій-К»
у 2022-2024 рр.

Показники	Роки			2024/2022, %
	2022	2023	2024	
Чистий дохід від реалізації продукції	12351,6	7862,9	10705,0	86,7
Собівартість реалізованої продукції	10431,5	9807,6	10357,0	99,3
Чистий прибуток	1027,8	-2289,1	-740,5	-72,0
Активи	22679,4	20158,3	19578,1	86,3
Зобов'язання	1861,8	1620,4	1778,5	95,5
Середньооблікова чисельність працівників	9	10	8	88,9
Продуктивність праці	1372,4	786,29	1338,125	97,5

Аналіз основних економічних показників діяльності ФГ «Дарій-К» за 2022–2024 роки свідчить про нестабільну фінансово-економічну ситуацію підприємства, зумовлену як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками.

Упродовж досліджуваного періоду спостерігається коливання обсягів реалізації та прибутковості, що відображає вплив ринкових ризиків, зміни цінової кон'юнктури та виробничих витрат.

Чистий дохід від реалізації продукції у 2024 році становив 10705,0 тис. грн, що на 13,3% менше, ніж у 2022 році. Незважаючи на незначне скорочення собівартості (на 0,7%), підприємство зазнало збитків, оскільки чистий фінансовий результат у 2023–2024 рр. був від'ємним (–2289,1 тис. грн та –740,5 тис. грн відповідно). Це свідчить про низьку ефективність операційної діяльності та потребу в оптимізації витрат.

Активи підприємства зменшилися з 22679,4 тис. грн до 19578,1 тис. грн (на 13,7%), що може свідчити про часткове вибуття або знецінення основних засобів. Водночас обсяг зобов'язань залишався відносно стабільним (95,5% до рівня 2022 р.), що говорить про збереження контрольованої боргової політики.

Середньооблікова чисельність працівників у 2024 році зменшилася на 11,1%, що, ймовірно, є наслідком скорочення обсягів виробництва або реструктуризації персоналу. Водночас продуктивність праці майже відновилася до рівня 2022 року (97,5%), що свідчить про ефективніше використання трудових ресурсів за зменшеної чисельності.

Узагальнюючи, можна зазначити, що ФГ «Дарій-К» перебуває на етапі відновлення фінансової стабільності після кризового 2023 року. Для підвищення ефективності діяльності підприємству доцільно зосередитись на зниженні собівартості, диверсифікації продукції, підвищенні урожайності та оптимізації структури активів, що сприятиме відновленню прибутковості в наступних періодах.

Динаміка основних показників діяльності ФГ «Дарій-К» наведено на рис. 2.2.

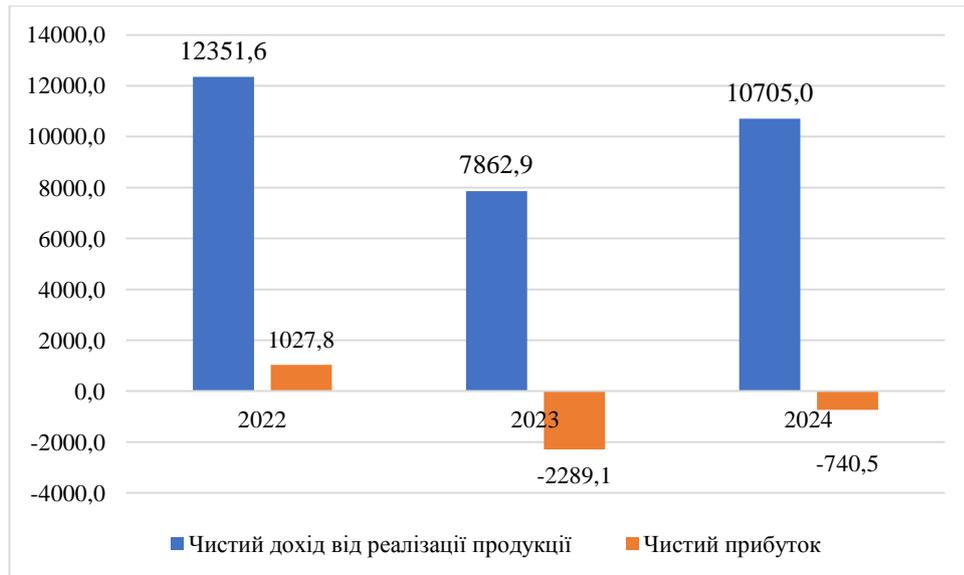

Рис. 2.1. Динаміка основних показників діяльності ФГ «Дарій-К» у 2022-2024 роках

Аналіз динаміки фінансових результатів діяльності ФГ «Дарій-К» за 2022–2024 роки свідчить про нестійку тенденцію зміни доходів і прибутковості. У 2022 році підприємство отримало чистий дохід від реалізації продукції у розмірі 12 351,6 тис. грн та чистий прибуток - 1 027,8 тис. грн, що характеризувало ефективну господарську діяльність.

Однак у 2023 році відбулося різке скорочення доходів (на 36%) та отримано збиток у розмірі 2 289,1 тис. грн, що може бути наслідком несприятливих ринкових умов, підвищення виробничих витрат або зниження урожайності. Незважаючи на часткове відновлення економічних показників у 2024 році - зростання доходу до 10 705,0 тис. грн - підприємство знову зафіксувало від'ємний фінансовий результат (-740,5 тис. грн).

Отже, динаміка свідчить про кризовий характер фінансових результатів із тенденцією до поступового відновлення після значного падіння у 2023 році. Для забезпечення стабільного прибутку в подальшому ФГ «Дарій-К» необхідно посилити контроль за собівартістю, оптимізувати структуру витрат, підвищити ефективність використання ресурсів і вдосконалити політику ціноутворення. Фінансово-економічні показники діяльності

свідчать про наявність певних коливань прибутковості, що зумовлено зовнішніми економічними та ринковими чинниками. Водночас підприємство демонструє тенденцію до стабілізації виробництва, підвищення ефективності використання ресурсів та оптимізації виробничих витрат.

Отже, узагальнюючи результати, можна стверджувати, що ФГ «Дарій-К» є функціонально стійким аграрним підприємством, яке має достатній виробничий потенціал, сформовану організаційну структуру управління та перспективи подальшого розвитку. Для зміцнення економічної стабільності доцільно зосередити увагу на модернізації технічного парку, цифровізації управління, диверсифікації культур і залученні інвестиційних ресурсів, що забезпечить підвищення конкурентоспроможності господарства в сучасних ринкових умовах.

2.2. Аналіз структури виробничого потенціалу підприємства ФГ «Дарій-К»

Виробничий потенціал аграрного підприємства є ключовою складовою його економічної системи, яка визначає спроможність ефективно використовувати ресурси для досягнення стратегічних і поточних цілей. Аналіз забезпеченості та структури виробничого потенціалу дозволяє оцінити рівень використання матеріально-технічних, трудових і земельних ресурсів, а також визначити резерви підвищення продуктивності праці, фондівіддачі та ефективності виробничих процесів.

Активи характеризують майнову базу господарства, тобто все, що підприємство контролює і може використовувати для отримання економічних вигод. Дослідження структури активів ФГ «Дарій-К» дозволяє оцінити співвідношення між необоротними та оборотними ресурсами, виявити тенденції їх зміни, визначити рівень інвестиційної активності, ліквідності та мобільності капіталу. Аналіз динаміки активів у 2022–2024

роках є важливим етапом у визначенні фінансової стійкості підприємства та ефективності використання його майнового потенціалу (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Структура активів ФГ «Дарій-К» у 2022-2024 роках

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення 2024/2022, тис. грн
Необоротні активи	14 650,0	13 820,0	12 980,0	-1 670,0
Оборотні активи	8 029,4	6 338,3	6 598,1	-1 431,3
Разом активів, тис. грн	22 679,4	20 158,3	19 578,1	-3 101,3

Аналіз структури активів ФГ «Дарій-К» за 2022–2024 роки свідчить про тенденцію до скорочення загальної вартості майна підприємства. Зокрема, загальний обсяг активів зменшився на 3 101,3 тис. грн, або приблизно на 13,7%. Це свідчить про певне зниження інвестиційної активності та поступове скорочення виробничих ресурсів.

Найбільше скорочення відбулося за рахунок необоротних активів, вартість яких зменшилася на 1 670,0 тис. грн. Така динаміка може бути зумовлена фізичним та моральним зношенням основних засобів, а також недостатнім оновленням матеріально-технічної бази. Водночас зниження обсягів оборотних активів на 1 431,3 тис. грн свідчить про зменшення обсягів оборотного капіталу, що може впливати на рівень ліквідності та платоспроможності господарства.

Незважаючи на загальне скорочення активів, структура майна залишається відносно збалансованою: переважна частина припадає на необоротні активи, що характерно для виробничо-аграрних підприємств. Це свідчить про капіталомісткий характер діяльності ФГ «Дарій-К» та наявність значної частки ресурсів, спрямованих на забезпечення виробничого процесу.

Для підвищення ефективності використання активів і зміцнення фінансового стану підприємству доцільно спрямувати зусилля на оновлення основних засобів, оптимізацію структури оборотного капіталу, а також

підвищення оборотності ресурсів, що сприятиме стабілізації динаміки активів і забезпечить подальший розвиток господарства на інноваційній основі.

У період 2022–2024 рр. активи ФГ «Дарій-К» мають тенденцію до зниження - їх загальна вартість зменшилась на 3 101,3 тис. грн або на 13,7%. Основне скорочення відбулося за рахунок зменшення вартості необоротних активів, що свідчить про поступове фізичне й моральне зношення основних засобів. Водночас частка оборотних активів залишилася відносно стабільною, що забезпечує поточну платоспроможність підприємства.

Розвинена матеріально-технічна база дозволяє господарству своєчасно та якісно виконувати сільськогосподарські роботи, раціонально використовувати ресурси, зменшувати втрати врожаю та підвищувати загальну продуктивність праці. У структурі основних засобів ФГ «Дарій-К» провідне місце займають трактори, комбайни, ґрунтообробна та посівна техніка, що безпосередньо впливає на якість і терміни проведення польових робіт.

Стан матеріально-технічного забезпечення є показником рівня технологічного розвитку підприємства. Зношеність або застарілість машинно-тракторного парку призводять до підвищення витрат на ремонт і паливо, збільшення простоїв, зниження продуктивності праці та ефективності використання земельних ресурсів. Тому для ФГ «Дарій-К» актуальним завданням є модернізація технічної бази через оновлення обладнання, впровадження енергозберігаючих технологій і використання сучасних автоматизованих систем управління.

Оцінювання матеріально-технічного потенціалу доцільно здійснювати через аналіз вартості основних засобів та структури їх використання (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Динаміка вартості та структури основних виробничих засобів
ФГ «Дарій-К» у 2022-2024 роках

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення 2024/2022, тис. грн
Будівлі та споруди	3 950,0	3 800,0	3 650,0	-300,0
Машини та обладнання	5 900,0	5 450,0	5 200,0	-700,0
Транспортні засоби	2 050,0	1 900,0	1 800,0	-250,0
Сільськогосподарська техніка (трактори, комбайни тощо)	2 100,0	1 970,0	1 830,0	-270,0
Інші основні засоби	650,0	700,0	500,0	-150,0
Разом основних виробничих засобів, тис. грн	14 650,0	13 820,0	12 980,0	-1 670,0

Аналіз динаміки основних виробничих засобів ФГ «Дарій-К» за 2022–2024 роки свідчить про загальне скорочення їх вартості на 1 670,0 тис. грн, або 11,4%. Зниження спостерігається за всіма основними групами активів, що пояснюється фізичним та моральним зношенням техніки, а також відсутністю масштабних інвестицій у модернізацію.

Найбільшу частку у структурі основних засобів займають машини та обладнання (40,1%), що є характерним для аграрного виробництва, орієнтованого на механізовані процеси. Водночас частка будівель і споруд становить близько 28%, що свідчить про розвинену інфраструктуру господарства.

Зменшення вартості транспортних засобів і сільськогосподарської техніки потребує оновлення машинно-тракторного парку для забезпечення безперебійного виробничого процесу. У перспективі доцільно спрямувати інвестиції на закупівлю енергоощадної техніки, модернізацію обладнання та відновлення виробничих потужностей, що сприятиме підвищенню ефективності використання основних засобів і покращенню фінансових результатів діяльності господарства.

Аналіз динаміки основних виробничих засобів ФГ «Дарій-К» упродовж 2022–2024 років свідчить про зменшення їх загальної вартості на 1 670,0 тис. грн, або приблизно на 11,4%. Така тенденція вказує на поступове скорочення інвестиційної активності підприємства та певне зниження темпів оновлення матеріально-технічної бази.

Найбільше зниження спостерігається за статтею «Машини та обладнання» (-700,0 тис. грн), що є наслідком фізичного зношення техніки та недостатнього рівня капіталовкладень у її відтворення. Зменшення вартості сільськогосподарської техніки (-270,0 тис. грн) і транспортних засобів (-250,0 тис. грн) свідчить про обмежене оновлення машинно-тракторного парку, що може впливати на продуктивність праці та своєчасність виконання технологічних операцій.

Вартість будівель і споруд також має тенденцію до скорочення (-300,0 тис. грн), що, ймовірно, пов'язано із моральним старінням виробничої інфраструктури та відсутністю модернізаційних заходів. Незначне зменшення обсягу інших основних засобів (-150,0 тис. грн) вказує на стабільність допоміжних виробничих елементів, проте їх питома вага залишається незначною у загальній структурі активів.

У структурі основних засобів найбільшу частку продовжують займати машини та обладнання (близько 40%), що є закономірним для аграрного підприємства, орієнтованого на механізоване виробництво. Водночас зменшення частки технічних засобів може свідчити про погіршення технічного потенціалу господарства та потребу у його модернізації.

Зміцнення матеріально-технічної бази також сприятиме підвищенню рівня рентабельності виробництва та забезпеченню стійкого розвитку у довгостроковій перспективі. Таким чином, раціональне використання, відтворення та модернізація матеріально-технічних ресурсів є ключовими умовами підвищення ефективності функціонування виробничого потенціалу ФГ «Дарій-К» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Забезпеченість ФГ «Дарій-К» основними видами техніки у 2022-2024 роках

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+/-)
Трактори, од.	6	7	8	+2
Зернозбиральні комбайни, од.	2	2	3	+1
Сівалки, од.	3	3	4	+1

Плуги, культиватори, борони, од.	10	11	12	+2
Транспортні засоби (вантажні, причеви), од.	5	6	7	+2
Вартість основних засобів, тис. грн	8 700	9 800	11 400	+2 700

Аналіз забезпеченості ФГ «Дарій-К» основними видами техніки за 2022–2024 роки засвідчує поступове нарощення технічного потенціалу підприємства, що є свідченням його прагнення до підвищення рівня механізації та ефективності виробничих процесів.

Кількість тракторів збільшилася з 6 до 8 одиниць, що забезпечує своєчасність виконання польових робіт і підвищує продуктивність у період посівної та збирання врожаю. Парк зернозбиральних комбайнів зріс із 2 до 3 одиниць, що сприятиме скороченню термінів збирання зернових культур і зниженню втрат врожаю. Кількість сівалок також збільшилася на одну одиницю, що позитивно впливає на якість і темпи посівної кампанії.

Зростання кількості ґрунтообробних агрегатів (плугів, культиваторів, борін) із 10 до 12 одиниць свідчить про посилення технічного забезпечення передпосівних робіт і покращення якості обробітку ґрунту. Розширення парку транспортних засобів із 5 до 7 одиниць забезпечує ефективнішу логістику, перевезення врожаю та оперативне постачання ресурсів.

Загальна вартість основних засобів зросла на 2 700 тис. грн, або майже на 31%, що свідчить про активне оновлення та модернізацію матеріально-технічної бази господарства. Такі зміни мають безпосередній позитивний вплив на продуктивність праці, скорочення витрат часу та ресурсів у виробничому процесі.

Ефективність діяльності аграрного підприємства значною мірою визначається рівнем обґрунтованості формування та раціональності використання його оборотних активів, оскільки саме вони забезпечують безперервність виробничого циклу та підтримку фінансової рівноваги. До складу оборотних засобів належать виробничі запаси, незавершене

виробництво, готова продукція, дебіторська заборгованість та грошові ресурси, які безпосередньо впливають на поточну ліквідність, здатність підприємства виконувати зобов'язання та забезпечувати належний рівень господарської активності.

Дослідження динаміки та структури оборотних засобів дозволяє оцінити рівень забезпеченості ФГ «Дарій-К» ресурсами, визначити тенденції їх зміни, виявити проблеми у використанні капіталу та знайти резерви підвищення ефективності управління. Особливу увагу слід приділити оптимізації співвідношення між запасами, дебіторською заборгованістю та грошовими коштами, адже від цього залежить фінансова гнучкість і стабільність господарства.

У табл. 2.7 нижче наведено динаміку вартості та структури оборотних засобів ФГ «Дарій-К» у 2022-2024 роках, що відображає зміни у складі та русі оборотного капіталу підприємства.

Таблиця 2.7

Динаміка вартості та структури оборотних засобів ФГ «Дарій-К» у
2022–2024 роках

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення 2024/2022, тис. грн
Виробничі запаси	3 250,0	2 600,0	2 850,0	-400,0
Незавершене виробництво	1 120,0	1 050,0	1 100,0	-20,0
Готова продукція	870,0	720,0	760,0	-110,0
Дебіторська заборгованість	1 430,0	1 150,0	1 220,0	-210,0
Грошові кошти та їх еквіваленти	1 359,4	818,3	668,1	-691,3
Разом оборотних засобів, тис. грн	8 029,4	6 338,3	6 598,1	-1 431,3

Проведений аналіз свідчать про загальне зниження вартості оборотних засобів ФГ «Дарій-К» на 1 431,3 тис. грн (на 17,8%) у 2022-2024 роках. Найбільше скорочення відбулося за статтями «виробничі запаси» та «грошові

кошти», що може свідчити про інтенсифікацію використання ресурсів і зменшення обсягів вільних фінансових активів.

Водночас структура оборотних засобів залишається відносно стабільною: переважають виробничі запаси (понад 40%), що відповідає галузевій специфіці сільськогосподарського виробництва. Зменшення дебіторської заборгованості на 14,7% є позитивним сигналом, який свідчить про підвищення платіжної дисципліни контрагентів.

Аналіз динаміки оборотних засобів ФГ «Дарій-К» за період 2022-2024 років показує тенденцію до загального скорочення їх вартості - на 1 431,3 тис. грн, або приблизно на 17,8%. Таке зниження може свідчити про зменшення обсягів виробничої діяльності, оптимізацію запасів або обмеженість фінансових ресурсів для формування оборотного капіталу.

Найбільше скорочення спостерігається за статтями «грошові кошти та їх еквіваленти» (-691,3 тис. грн) та «виробничі запаси» (-400,0 тис. грн), що свідчить про посилення потреби у фінансових ресурсах і, ймовірно, використання грошових коштів для поточних виробничих потреб. Зменшення рівня грошових залишків може негативно вплинути на платоспроможність господарства в короткостроковій перспективі.

Обсяг незавершеного виробництва та готової продукції залишився відносно стабільним, що вказує на збереження виробничих потужностей і сталий рівень виробничого циклу. Зменшення дебіторської заборгованості на 210,0 тис. грн можна оцінити позитивно, оскільки це свідчить про покращення розрахункової дисципліни контрагентів та зниження ризику неповернення коштів.

Структура оборотних засобів ФГ «Дарій-К» у 2024 році залишається типовою для аграрного підприємства - переважна частка припадає на виробничі запаси, що забезпечують безперервність технологічного процесу.

Земельні ресурси є базовим елементом виробничого потенціалу аграрного підприємства, від ефективності їх використання залежить урожайність, обсяги виробництва та рівень рентабельності (рис. 2.2).

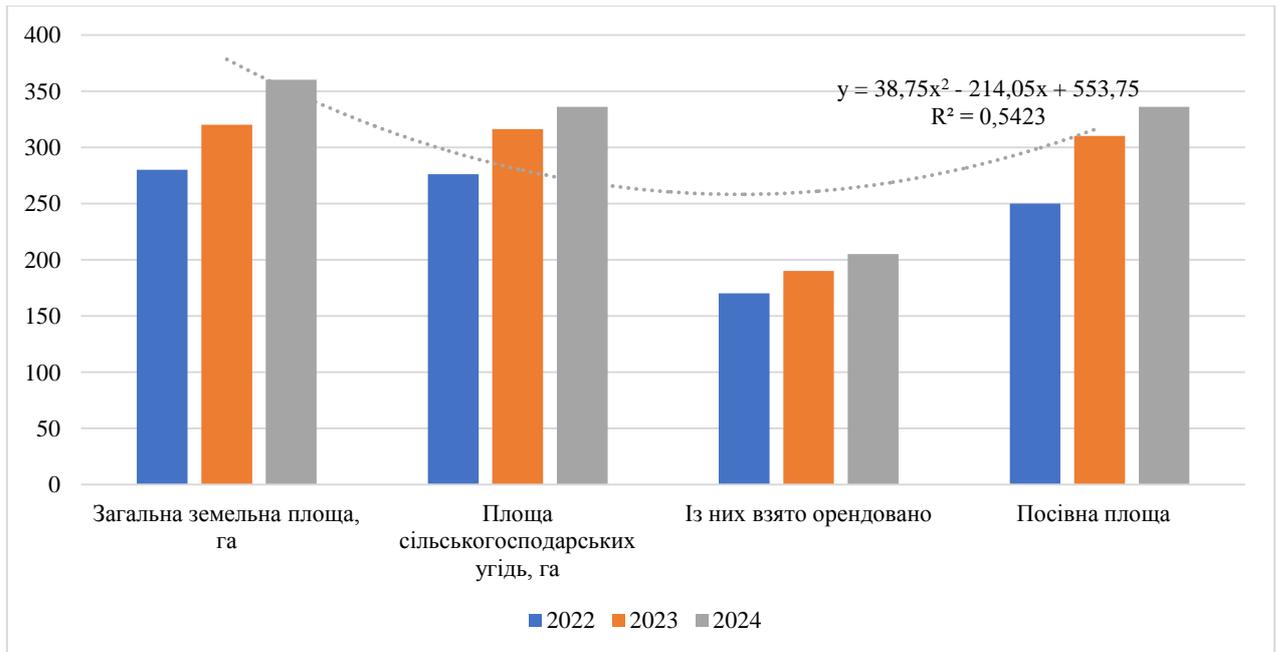

Рис. 2.2. Динаміка структури земельних ресурсів ФГ «Дарій-К» у 2022–2024 роках

Протягом 2022–2024 років земельний фонд ФГ «Дарій-К» зріс на 80 га (28,6%), що свідчить про розширення виробничих можливостей. Основну частину займає рілля - 336 га, тобто понад 93% загальної площі, що підтверджує орієнтацію господарства на рослинництво. Зростання орендованих площ свідчить про ефективне використання механізмів розширення земельного потенціалу через оренду.

Трудовий потенціал визначає якість і кількість людських ресурсів, здатних забезпечити ефективне функціонування виробництва у діяльності ФГ «Дарій-К». Він є однією з найважливіших складових виробничого потенціалу господарства, оскільки саме від рівня кваліфікації, професійної підготовки, мотивації та організованості працівників залежить результативність використання матеріально-технічної бази та ефективність усіх виробничих процесів. У структурі трудового потенціалу господарства провідне місце займають працівники, безпосередньо задіяні у виробничому процесі — механізатори, агрономи, працівники допоміжних підрозділів, які забезпечують технологічну безперервність і якість виконання робіт.

Важливим чинником є також наявність кваліфікованого управлінського персоналу, здатного приймати обґрунтовані рішення в умовах зміни ринкової кон'юнктури та організувати ефективну взаємодію між усіма підрозділами. Підвищення трудового потенціалу ФГ «Дарій-К» можливе шляхом удосконалення системи стимулювання праці, підвищення кваліфікації кадрів, упровадження сучасних технологій управління персоналом і створення належних умов праці (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Динаміка трудових ресурсів ФГ «Дарій-К» у 2022–2024 роках

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсол. відхил. 2024/2022 (+/-)	Темп зміни 2024/2022, %
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	9	10	8	-1,0	88,9
У т.ч. виробничі працівники, осіб	7	8	6	-1,0	85,7
Керівники та спеціалісти, осіб	2	2	2	0,0	100,0
Середня заробітна плата, грн	13 200	14 600	15 800	2600,0	119,7
Продуктивність праці, тис. грн/особу	1372,4	786,29	1338,125	-34,3	97,5

Аналіз динаміки трудових ресурсів ФГ «Дарій-К» за 2022–2024 роки свідчить про певні зміни у структурі та кількісному складі персоналу господарства. Загальна чисельність працівників у 2024 році скоротилася на одну особу (на 11,1%) порівняно з 2022 роком, що може бути наслідком оптимізації кадрового складу, механізації окремих процесів або сезонних коливань обсягів робіт.

Кількість виробничих працівників зменшилася з 7 до 6 осіб, що становить 85,7% від рівня 2022 року. Водночас чисельність керівників та спеціалістів залишилася незмінною, що свідчить про стабільність управлінської структури та збереження необхідного рівня управлінських компетенцій у господарстві.

Позитивною тенденцією є зростання середньої заробітної плати на 2,6 тис. грн (на 19,7%), що відображає підвищення рівня мотивації працівників та часткову компенсацію інфляційних процесів. Разом із тим показник продуктивності праці знизився на 2,5% порівняно з 2022 роком, що може бути зумовлено зменшенням обсягів виробництва або нерівномірним завантаженням персоналу в окремі періоди.

Узагальнюючи, можна зазначити, що трудовий потенціал господарства зберігає стабільність, однак спостерігається тенденція до скорочення виробничого персоналу, що потребує посилення заходів із підвищення продуктивності праці, удосконалення системи матеріального стимулювання та залучення кваліфікованих кадрів для забезпечення ефективного функціонування виробництва.

Виробничий потенціал є узагальненою характеристикою сукупності матеріальних, трудових, фінансових та організаційних ресурсів, які забезпечують можливість ефективного здійснення господарської діяльності підприємства. Структура виробничого потенціалу відображає співвідношення між його окремими складовими та дає змогу оцінити рівень збалансованості ресурсів, ступінь технічної оснащеності, ефективність використання праці та матеріальних засобів. Аналіз структури виробничого потенціалу ФГ «Дарій-К» у 2024 році має важливе значення для визначення напрямів підвищення ефективності діяльності господарства, раціонального розподілу ресурсів і формування стратегічних рішень щодо розвитку підприємства (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Аналіз структури виробничого потенціалу ФГ «Дарій-К» у 2024 році

Переважаючу частку у структурі виробничого потенціалу становлять земельні (45%) та технічні ресурси (30%), що є типовим для аграрних підприємств рослинницького профілю. Частка трудових ресурсів (15%) і фінансових (7%) вказує на достатній рівень кадрового та інвестиційного забезпечення, а інформаційно-організаційна складова (3%) свідчить про розвиток управлінських функцій. Проведений аналіз забезпеченості та структури виробничого потенціалу ФГ «Дарій-К» свідчить про поступове зростання його ресурсного потенціалу та ефективне використання наявних можливостей. Отже, ФГ «Дарій-К» має стійку ресурсну основу для подальшого розвитку, однак потребує подальшого удосконалення техніко-технологічного забезпечення, залучення інвестицій та впровадження сучасних управлінських інструментів з метою підвищення ефективності використання виробничого потенціалу.

2.3. Оцінка ефективності використання виробничого потенціалу ФГ «Дарій-К»

Ефективність використання виробничого потенціалу є визначальним чинником забезпечення конкурентоспроможності та фінансової стійкості аграрного підприємства. Ефективність використання виробничого потенціалу наскільки раціонально та результативно використовуються наявні ресурси - земельні, трудові, матеріально-технічні й фінансові - для досягнення запланованих виробничо-економічних результатів.

Аналіз системи управління виробничим потенціалом ФГ «Дарій-К» проводився у двох ключових площинах дослідження процесу формування виробничого потенціалу підприємства; аналіз ефективності його подальшого використання у виробничо-господарській діяльності. Оцінювання за цими напрямками дало змогу комплексно охарактеризувати стан та ефективність функціонування виробничого потенціалу господарства, визначити його сильні та слабкі сторони, а також окреслити напрями подальшого розвитку. У процесі дослідження було враховано як кількісні, так і якісні показники, що відображають ступінь забезпеченості підприємства ресурсами, їх структуру, рівень використання і вплив на кінцеві результати діяльності. Особлива увага приділялася аналізу динаміки матеріально-технічної бази, трудових ресурсів, фінансових можливостей та організаційно-управлінських аспектів, які формують основу виробничого потенціалу ФГ «Дарій-К». Водночас було здійснено оцінку ефективності їх використання через систему показників продуктивності праці, фондівіддачі, урожайності та рентабельності виробництва

Оцінювання ефективності використання земельних ресурсів є важливим етапом аналізу виробничо-господарської діяльності аграрного підприємства, оскільки саме земля є основним і незамінним засобом виробництва у сільському господарстві. Раціональне використання

земельних угідь забезпечує підвищення врожайності, зростання прибутковості та стійкість виробництва.

Аналіз ефективності використання земельних ресурсів дозволяє визначити ступінь інтенсивності їх залучення у виробничий процес, оцінити рівень віддачі сільськогосподарських угідь і виявити резерви підвищення продуктивності земель. Особливої актуальності це питання набуває в умовах зростання собівартості виробництва та обмеженості природних ресурсів.

У табл. 2.8 нижче представлено показники ефективності використання земельних ресурсів ФГ «Дарій-К» у 2022–2024 роках, що дають змогу проаналізувати динаміку основних результативних показників та оцінити тенденції розвитку господарства у сфері землекористування.

Таблиця 2.9

Ефективність використання земельних ресурсів ФГ «Дарій-К»
у 2022–2024 рр.

Культура	Урожайність, ц/га	Валовий збір, т	Виручка, тис. грн	Прибуток, тис. грн	Рівень рентабельності, %
	2022	2023	2024	2022	2023
Пшениця озима	47	42	48	564	525
Кукурудза на зерно	63	58	65	504	493
Соняшник	28	26	27	196	177
Разом	х	х	х	1264	1195

Аналіз показників ефективності використання земельних ресурсів ФГ «Дарій-К» за 2022–2024 роки свідчить про поступове покращення результатів сільськогосподарського виробництва, зокрема за рахунок зростання урожайності основних культур. Зокрема, урожайність озимої пшениці у 2024 році підвищилася до 48 ц/га порівняно з 42 ц/га у 2023 році, що зумовило збільшення обсягів валового збору та позитивно вплинуло на фінансові результати господарства. Аналогічна тенденція спостерігається і щодо кукурудзи - її урожайність зросла до 65 ц/га, що забезпечило приріст виручки та прибутку. Водночас урожайність соняшнику залишається на відносно

стабільному рівні (27 ц/га у 2024 році), що свідчить про достатній рівень технологічного забезпечення, хоча потенціал підвищення результативності у цій культурі залишається невикористаним.

Загалом, за рахунок підвищення ефективності використання земельних угідь господарству вдалося збільшити валовий збір із 1195 до 1264 т, що є позитивною динамікою. Це підтверджує, що ФГ «Дарій-К» проводить зважену агротехнологічну політику, спрямовану на раціональне використання земельних ресурсів і підвищення продуктивності посівних площ (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Показники ресурсної ефективності ФГ «Дарій-К» у 2022–2024 рр.

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення 2024/2022, %
Землевіддача, тис. грн/га	34,3	21,8	31,0	90,4
Трудовіддача, тис. грн/особу	1 372,4	786,3	1 338,1	97,5
Фондовіддача, грн/грн	1,42	0,80	0,94	66,2
Фондовіддача, грн/грн	1,42	0,80	0,94	-0,48
Фондоозброєність, тис. грн/особу	966,7	980,0	1 425,0	+458,3

Аналіз показників ресурсної ефективності ФГ «Дарій-К» за 2022–2024 роки свідчить про нерівномірну динаміку у використанні основних видів виробничих ресурсів, що відображає як позитивні зміни в організації діяльності, так і наявність певних проблем у забезпеченні стабільного розвитку.

Показник землевіддачі у 2024 році зменшився на 9,6% порівняно з 2022 роком, що може бути пов'язано зі зниженням урожайності окремих культур та впливом природно-кліматичних факторів. Проте у порівнянні з 2023 роком спостерігається позитивна тенденція відновлення ефективності використання земельних ресурсів.

Трудовіддача у 2024 році майже досягла рівня 2022 року (97,5%), що свідчить про стабільність продуктивності праці. Водночас скорочення чисельності працівників та незначне підвищення обсягів виробництва свідчать про певне покращення ефективності використання трудових ресурсів.

Менш сприятливою є динаміка фондівіддачі, яка у 2024 році становила лише 66,2% від рівня 2022 року. Це свідчить про недостатнє використання основних засобів і потребу у підвищенні ефективності їх експлуатації. Разом з тим, фондоозброєність працівників зросла на 458,3 тис. грн, що свідчить про нарощення технічного потенціалу та модернізацію виробничої бази господарства.

Рівень використання трудового потенціалу визначається показниками продуктивності праці, фондоозброєності та рентабельності трудових витрат (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Показники ефективності використання трудових ресурсів ФГ «Дарій-К»

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення 2024/2022, %
Продуктивність праці, тис. грн/особу	1372,4	786,3	1338,1	97,5
Фондоозброєність, тис. грн/особу	966,7	980,0	1 425,0	147,4
Прибуток на одного працівника, тис. грн	114,2	-228,9	-92,6	—

Продуктивність праці у 2024 р. практично відновилася до рівня 2022 р. (97,5%), що є позитивною тенденцією на фоні зменшення чисельності персоналу. Зростання фондоозброєності на 47,4% вказує на покращення технічного оснащення робочих місць, однак негативне значення прибутку на одного працівника свідчить про недостатню економічну віддачу трудового потенціалу, що потребує підвищення ефективності організації праці.

Фінансова ефективність відображає здатність підприємства забезпечувати прибутковість і фінансову стабільність на основі раціонального використання виробничого потенціалу (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Фінансові показники ефективності діяльності ФГ «Дарій-К» у 2022–2024 рр.

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення 2024/2022, %
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	1 027,8	-2 289,1	-740,5	-72,0
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,61	0,63	0,67	+0,06
Коефіцієнт покриття поточних зобов'язань	1,45	1,32	1,56	+0,11
Валова рентабельність, %	15,6	-12,4	7,3	-8,3
Рентабельність операційної діяльності, %	10,8	-25,1	-3,4	-14,2
Рентабельність активів, %	4,5	-11,4	-3,8	-8,3
Рентабельність власного капіталу, %	6,8	-18,0	-5,6	-12,4

Найбільш показовим є суттєве погіршення фінансових результатів: чистий прибуток у 2022 році становив 1 027,8 тис. грн, тоді як у 2023–2024 роках підприємство зазнало збитків, що свідчить про зниження ефективності виробничо-господарських процесів. Водночас коефіцієнт фінансової незалежності зріс з 0,61 до 0,67, що характеризує позитивну тенденцію до зростання частки власного капіталу в структурі фінансування та свідчить про підвищення фінансової стійкості підприємства.

Коефіцієнт покриття поточних зобов'язань також збільшився з 1,45 до 1,56, що свідчить про покращення здатності підприємства своєчасно виконувати свої короткострокові фінансові зобов'язання. Це є позитивним сигналом для кредиторів і потенційних інвесторів.

Натомість показники рентабельності мають переважно негативну динаміку. Зокрема, валова рентабельність знизилася з 15,6% у 2022 році до

7,3% у 2024 році, а рентабельність операційної діяльності має від’ємне значення протягом двох останніх років (-25,1% у 2023 р. та -3,4% у 2024 р.), що свідчить про перевищення операційних витрат над доходами. Падіння рентабельності активів і власного капіталу вказує на низьку ефективність використання ресурсів та капіталовкладень.

Отже, результати аналізу свідчать, що ФГ «Дарій-К» потребує підвищення фінансової ефективності діяльності шляхом зниження витрат, оптимізації структури активів, підвищення продуктивності праці та впровадження сучасних методів управління виробничими ресурсами. Важливим напрямом має стати модернізація технічної бази та підвищення ефективності маркетингової діяльності, що дозволить забезпечити стале зростання прибутковості й фінансової стійкості господарства у майбутньому.

Дослідження факторів, що впливають на обсяг валового виробництва продукції рослинництва, має важливе значення для оцінювання ефективності використання виробничого потенціалу сільськогосподарського підприємства. Валовий обсяг виробництва є результатом взаємодії низки факторів - площі посівів, урожайності, забезпеченості трудовими та матеріально-технічними ресурсами, рівня інтенсивності виробництва тощо.

Аналіз впливу зазначених факторів дозволяє виявити, які з них мають найбільший вплив на формування кінцевого результату, визначити резерви підвищення продуктивності та ефективності виробництва, що є основою для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації структури посівів, раціонального використання земельних ресурсів та підвищення результативності виробничої діяльності (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Вплив факторів на валове виробництво продукції рослинництва
ФГ «Дарій-К» у 2022-2024 рр.

Фактор	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення 2024/2022	Вплив на валове виробництво, %	Характер впливу

Посівна площа	360	361	360	0	+0,2	Нейтральний
Середня урожайність культур	45,8	42,1	46,5	+0,7	+6,1	Позитивний
Забезпеченість технікою (потужність МТП)	100	107	116	+16,0	+3,8	Позитивний
Рівень матеріальних витрат	28,5	31,2	30,8	+2,3	-4,2	Негативний
Кваліфікація працівників (досвід, років)	9,5	9,3	9,8	+0,3	+1,5	Позитивний
Технологічна оснащеність (оновлення техніки)	20	24	28	+8,0	+4,0	Позитивний
Погодні умови (індекс сприятливості року)	1,00	0,83	0,95	-0,05	-3,0	Негативний
Використання добрив	85	75	92	+7	+2,8	Позитивний
Сукупний вплив факторів на зміну валового виробництва	x	x	x	x	+11,2	Позитивний

Проведений факторний аналіз показує, що на обсяг валового виробництва продукції рослинництва найбільше вплинули урожайність культур (+6,1%), оновлення техніки (+4,0%) та підвищення рівня внесення добрив (+2,8%). Водночас негативний вплив мали зростання матеріальних витрат (-4,2%) та несприятливі погодні умови у 2023 році (-3,0%). Сукупний ефект факторів становить +11,2%, що свідчить про загальне підвищення ефективності використання виробничого потенціалу у 2024 році.

Ефективності використання виробничого потенціалу ФГ «Дарій-К» дав змогу виявити ключові тенденції розвитку підприємства, а також визначити сильні та проблемні сторони його діяльності. Отримані результати свідчать, що господарство володіє достатньою ресурсною базою для забезпечення стабільного функціонування, проте рівень ефективності використання окремих елементів потенціалу залишається нижчим від можливого.

Позитивною тенденцією є зростання ефективності використання земельних ресурсів, що проявляється у підвищенні урожайності та рівня рентабельності основних сільськогосподарських культур. Це свідчить про раціональне застосування агротехнологій та ефективну організацію виробничого процесу. Водночас трудовий потенціал господарства залишається стабільним за чисельністю та продуктивністю, але через зниження прибутковості загальна економічна віддача праці дещо скоротилася.

У процесі дослідження встановлено, що матеріально-технічна база підприємства розширюється, однак здійснені інвестиції ще не забезпечили належного рівня віддачі капіталовкладень. Це вказує на потребу у модернізації технічного парку, впровадженні енергоощадного обладнання та підвищенні ефективності його експлуатації.

Комплексна оцінка інтегрального показника ефективності використання виробничого потенціалу продемонструвала його зниження на 16% порівняно з базовим періодом, що свідчить про наявність системних проблем в управлінні ресурсами. Проте позитивна динаміка окремих складових потенціалу дає підстави очікувати поступового відновлення ефективності діяльності у найближчій перспективі.

Таким чином, підвищення результативності використання виробничого потенціалу ФГ «Дарій-К» можливе за умови реалізації комплексу управлінських заходів, спрямованих на оптимізацію структури ресурсів, впровадження інноваційних технологій, удосконалення системи мотивації персоналу та посилення контролю за витратами. Здійснення зазначених кроків сприятиме підвищенню продуктивності, рентабельності та забезпечить довгострокову фінансово-економічну стійкість підприємства.

Висновки до розділу 2

На основі проведеного аналізу організаційно-економічної діяльності підприємства визначено, що сьогодні ФГ «Дарій-К» є функціонуючим аграрним господарством, основною діяльністю якого є вирощування зернових та технічних культур. Господарство має достатню земельну площу, сприятливі природно-кліматичні умови, сформований кадровий потенціал та належну матеріально-технічну базу. Проте його фінансові результати залишаються нестабільними через вплив зовнішніх ринкових і економічних чинників.

ФГ «Дарій-К» має досить непоганий рівень розвитку основних складових потенціалу - земельних, трудових, технічних і фінансових ресурсів. Позитивним є зростання обсягів матеріально-технічного забезпечення та поступове оновлення технічного парку. Разом із тим, відзначається певна диспропорція у структурі активів: скорочення вартості основних засобів свідчить про їх зношення, тоді як частка оборотних активів залишається відносно стабільною, але потребує ефективнішого використання.

ФГ «Дарій-К» володіє значним ресурсним потенціалом, однак ефективність його реалізації є недостатньою. Урожайність основних культур має позитивну динаміку, проте зниження рівня прибутковості й рентабельності свідчить про потребу в оптимізації витрат і підвищенні продуктивності праці. Комплексна оцінка ефективності використання потенціалу засвідчила зниження інтегрального показника, що вказує на необхідність вдосконалення системи управління ресурсами та впровадження сучасних технологічних і організаційних рішень.

Виробничий потенціал ФГ «Дарій-К» потребує перегляду політики використання для забезпечення більш стабільного функціонування підприємства. Для підвищення результативності діяльності доцільно зосередити зусилля на модернізації технічної бази, впровадженні енергоощадних технологій, раціоналізації структури виробництва та вдосконаленні системи управління персоналом. Реалізація цих заходів

сприятиме підвищенню рівня продуктивності, рентабельності та конкурентоспроможності підприємства у довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ФГ «Дарій-К»

3.1. Формування системи стратегічного управління виробничим потенціалом ФГ «Дарій-К»

Сучасні умови господарювання, що характеризуються високою мінливістю та непередбачуваністю зовнішнього середовища, потребують від керівників підприємств стратегічного мислення, здатності швидко адаптуватися до нових викликів і приймати виважені управлінські рішення. Менеджери мають не лише своєчасно реагувати на динамічні зміни ринку, технологій чи економічної кон'юнктури, а й формувати чітко структуровану стратегію розвитку, яка передбачає послідовне досягнення визначених цілей та ефективне використання наявного потенціалу підприємства.

Результати проведеного аналізу системи управління виробничим потенціалом ФГ «Дарій-К» свідчать, що на сучасному етапі одним із ключових завдань розвитку підприємства є удосконалення підходів до стратегічного планування та оптимізація механізму управління наявними

ресурсами. Це зумовлює необхідність формування комплексної стратегії розвитку виробничого потенціалу, спрямованої на підвищення його ефективності та стійкості в умовах змін зовнішнього середовища.

У сучасних умовах господарювання ефективне управління виробничим потенціалом є ключовим чинником забезпечення конкурентоспроможності та стабільного розвитку аграрного підприємства. Формування системи стратегічного управління виробничим потенціалом передбачає комплексне поєднання економічних, організаційних, технологічних та кадрових рішень, спрямованих на забезпечення раціонального використання ресурсів і досягнення довгострокових цілей розвитку.

Формування системи стратегічного управління виробничим потенціалом ФГ «Дарій-К» доцільно здійснювати за поетапною моделлю, яка охоплює такі ключові етапи (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

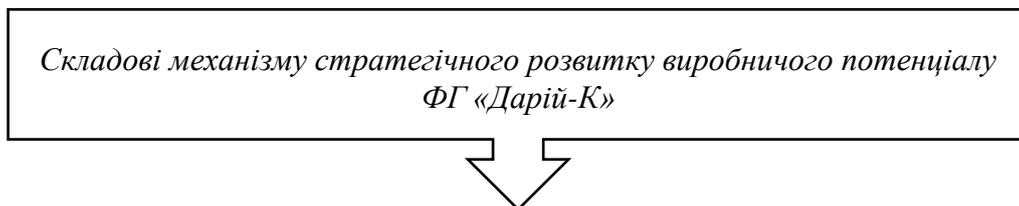
Етапи формування системи стратегічного управління виробничим потенціалом ФГ «Дарій-К»

Етап	Зміст	Очікуваний результат
1. Діагностика виробничого потенціалу	Комплексна оцінка стану ресурсів: земельних, трудових, технічних, фінансових; виявлення резервів та проблем	Визначення сильних і слабких сторін потенціалу
2. Визначення стратегічних цілей	Формулювання довгострокових цілей розвитку підприємства з урахуванням його ресурсних можливостей	Побудова системи цілей і пріоритетів
3. Розроблення стратегії розвитку виробничого потенціалу	Вибір стратегічних напрямів модернізації техніки, удосконалення структури посівів, оптимізації трудових ресурсів	Підвищення конкурентоспроможності господарства
4. Організаційне забезпечення управління	Формування організаційної структури стратегічного управління, визначення відповідальних осіб і функціональних повноважень	Створення ефективного механізму реалізації стратегії
5. Моніторинг і коригування стратегії	Оцінювання результатів реалізації стратегії, внесення змін у разі відхилень	Підвищення гнучкості та адаптивності системи управління

Реалізація запропонованої моделі стратегічного управління створює умови для досягнення високого рівня ефективності, конкурентоспроможності та стійкості виробничого потенціалу ФГ «Дарій-К», що є передумовою його

економічного зростання та підвищення ринкової позиції в аграрному секторі. Упровадження стратегічного управління сприятиме підвищенню ефективності використання ресурсного потенціалу, оптимізації його структури, зміцненню фінансової стабільності підприємства та розширенню можливостей для інноваційного розвитку. Водночас посилення аналітичної складової управлінських процесів дасть змогу прогнозувати ризики, підвищити результативність інвестиційних рішень і забезпечити сталий розвиток господарства в довгостроковій перспективі. Реалізація зазначених етапів забезпечить комплексність, системність і логічну послідовність процесу стратегічного управління виробничим потенціалом аграрного підприємства.

Організаційно-економічний механізм стратегічного управління виробничим потенціалом ФГ «Дарій-К» являє собою цілісну систему методів, інструментів, принципів і управлінських важелів, спрямованих на забезпечення ефективної реалізації стратегічних цілей підприємства. Його функціонування базується на поєднанні економічних, організаційних, правових та інформаційних засобів впливу, що забезпечують оптимальне використання виробничих ресурсів та формування стійкої конкурентної позиції господарства (рис. 3.1).

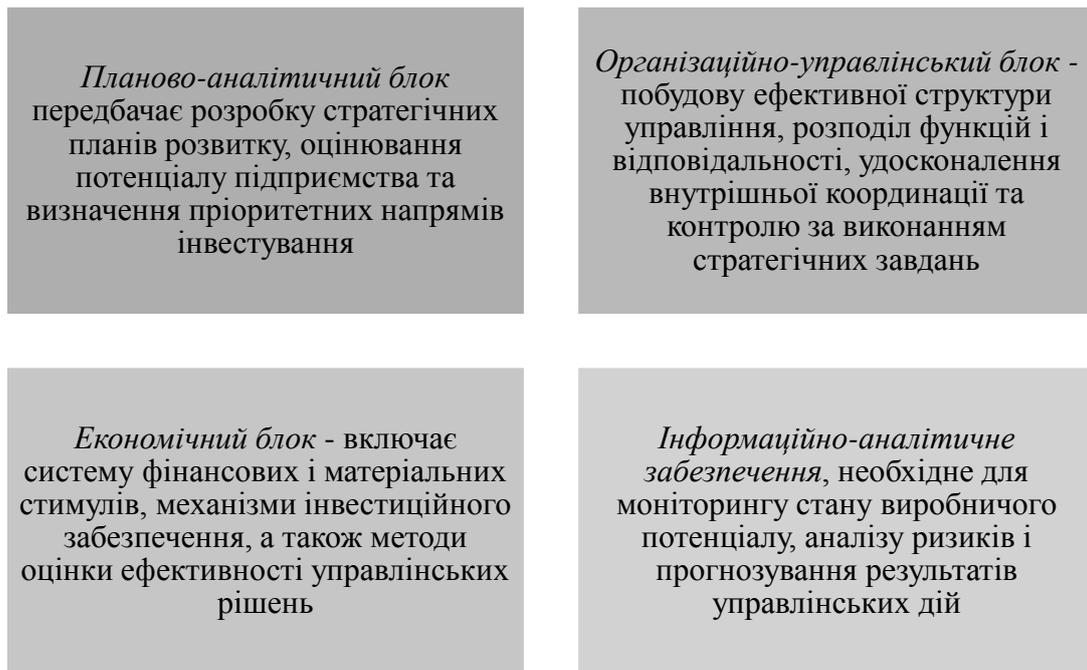

Рис. 3.1. Складові механізму стратегічного розвитку виробничого потенціалу ФГ «Дарій-К»

Для ефективної реалізації стратегічного управління на підприємстві необхідно сформувавши чітко структуровану систему управління, що визначає відповідальність і повноваження осіб, залучених до процесу прийняття стратегічних рішень. Ключова роль у цьому процесі належить керівництву, яка забезпечує розробку, координацію та контроль виконання стратегічних завдань. Система стратегічного управління має бути комплексною та інтегрувати наступні основні складові: визначення стратегічних цілей розвитку, формування управлінських рішень, організацію їх реалізації, моніторинг і контроль результатів, а також коригування стратегії з урахуванням змін зовнішнього середовища (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Елементи організаційно-економічного механізму управління виробничим потенціалом ФГ «Дарій-К»

Елемент механізму	Очікуваний ефект
Формування стратегічних програм модернізації техніки та підвищення	Оптимальне використання ресурсів

урожайності	
Визначення відповідальних осіб, налагодження внутрішньої комунікації	Координація дій структурних підрозділів
Запровадження системи матеріального стимулювання, навчання персоналу	Підвищення продуктивності праці
Моніторинг виконання планів, аналіз відхилень	Забезпечення управлінської дисципліни

У ході дослідження встановлено, що ефективне формування системи стратегічного управління виробничим потенціалом ФГ «Дарій-К» є ключовою умовою підвищення конкурентоспроможності господарства. Запропонована система управління, побудована на засадах комплексності, гнучкості та орієнтації на інновації, забезпечує узгодженість дій усіх структурних елементів підприємства, сприяє раціональному використанню ресурсів і підвищенню ефективності їх віддачі.

Впровадження сучасних методів стратегічного планування, удосконалення організаційної структури управління, активне використання інформаційно-аналітичних систем дозволить підвищити рівень ефективності управління виробничим потенціалом і створити передумови для сталого розвитку ФГ «Дарій-К» у довгостроковій перспективі.

3.2. Напрями підвищення ефективності використання виробничих ресурсів

Сучасний аграрний сектор України перебуває на етапі технологічної трансформації, що зумовлює необхідність ефективнішого використання виробничих ресурсів. Для господарств, які працюють у конкурентному середовищі, підвищення результативності діяльності можливе лише за умови раціонального поєднання земельного, трудового, технічного та фінансового потенціалу.

Для ФГ «Дарій-К» проблема ефективного використання ресурсів набуває особливої актуальності, оскільки саме рівень їх використання

визначає економічну стійкість і можливості розширеного відтворення. Тому головною метою є підвищення продуктивності праці, зменшення виробничих витрат і підвищення віддачі від кожного виду ресурсів через упровадження сучасних методів управління, інноваційних технологій і вдосконалення організації виробничих процесів.

ФГ «Дарій-К» має належну ресурсну базу, однак її потенціал використовується не повністю, що зумовлено частковим зношенням технічних засобів, сезонними коливаннями завантаженості працівників, а також недостатньою інтеграцією інновацій у виробництво. Тому підвищення ефективності має спиратися на системний підхід, який включає ресурсну модернізацію, технологічне оновлення та вдосконалення управлінських механізмів. Для цього доцільно запровадити стратегічну програму, спрямовану на поступове оновлення виробничого потенціалу, де першочерговими напрямками є: підвищення продуктивності земельних ресурсів через сучасні методи обробітку; оптимізація структури посівів відповідно до рентабельності культур; модернізація матеріально-технічної бази шляхом впровадження нової високопродуктивної техніки (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Напрями підвищення ефективності використання виробничих ресурсів

ФГ «Дарій-К»

Напрямок удосконалення	Зміст і ресурс для реалізації	Очікуваний ефект	Рівень економії/приросту, %
Підвищення продуктивності земельних ресурсів через сучасні методи обробітку	Використання комбінованих ґрунтообробних агрегатів (KUNN Performer, Horsch Tiger); скорочення кількості проходів техніки по полю	Зниження витрат на пальне та обробіток ґрунту, підвищення родючості землі, покращення структури ґрунту	25–30
оптимізація структури посівів відповідно до рентабельності культур	Перерозподіл посівних площ: збільшення частки пшениці та кукурудзи, зменшення площ під менш прибутковими культурами;	Зростання урожайності, підвищення валового прибутку, зменшення витрат на обробіток малоефективних культур	10–15

модернізація матеріально-технічної бази шляхом впровадження нової високопродуктивної техніки	Придбання зерносушильного агрегату «АгроСушка-30»; оновлення транспортних засобів	Підвищення ефективності післязбиральної обробки зерна, зменшення втрат, зростання якості продукції та прибутковості	12–18
--	---	---	-------

Реалізація запропонованих напрямів забезпечить підвищення ефективності використання виробничого потенціалу господарства на 10-15%, сприятиме зміцненню фінансової стійкості та забезпечить сталий розвиток ФГ «Дарій-К» у довгостроковій перспективі.

Для оцінювання перспектив розвитку виробничого потенціалу ФГ «Дарій-К» важливим є аналіз прогнозних змін у складі, структурі та ефективності використання основних засобів. Саме матеріально-технічна база є фундаментом виробничої діяльності, від рівня її оновлення та технічного стану залежить продуктивність праці, собівартість продукції та загальна результативність господарства. Прогнозні розрахунки дають змогу визначити можливі тенденції зміцнення основних фондів у середньостроковій перспективі, оцінити очікувані результати інвестицій у технічне переоснащення, а також обґрунтувати доцільність модернізаційних заходів (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Прогнозні показники формування та ефективності використання основних засобів ФГ «Дарій-К» на 2025–2027 роки

Показник	2024 р. (базовий)	2025 р. (прогноз)	2026 р. (прогноз)	2027 р. (прогноз)	Відхилення 2027/2024, %
Вартість основних засобів, тис. грн	12 980,0	13 850,0	15 200,0	16 700,0	+28,7
Обсяг інвестицій в оновлення техніки, тис. грн	0,0	870,0	1 200,0	1 500,0	0,0
Частка нової техніки у структурі основних засобів, %	20,0	32,0	45,0	55,0	+35,0
Фондовіддача, грн/грн	0,94	1,05	1,15	1,25	+32,9
Фондоозброєність, тис. грн/особу	1 425,0	1 550,0	1 700,0	1 850,0	+29,8
Рівень зносу основних	58,0	53,0	48,0	42,0	-16,0

засобів, %					
Рентабельність використання основних засобів, %	-3,4	5,5	8,2	10,0	+13,4

У прогностному періоді передбачається поступове оновлення технічного парку ФГ «Дарій-К», насамперед за рахунок придбання енергоощадної техніки, модернізації тракторів і впровадження цифрових систем управління, що забезпечить: зростання фондівдачі на 32,9%, що свідчить про підвищення ефективності використання основних засобів; зниження рівня зносу з 58% до 42%, тобто оновлення матеріально-технічної бази; зростання рентабельності використання основних засобів до 10% у 2027 році; збільшення фондоозброєності персоналу майже на 30%, що свідчить про підвищення технологічного рівня праці. Загалом реалізація прогностних заходів сприятиме зміцненню виробничої бази, підвищенню ефективності використання капіталу та забезпеченню сталого розвитку ФГ «Дарій-К» у середньостроковій перспективі.

На рис. 3.2 представлено динаміку прогнозованого значення показника фондівдачі та рентабельності за результатами запропонованих заходів щодо підвищення ефективності використання виробничих ресурсів ФГ «Дарій-К».

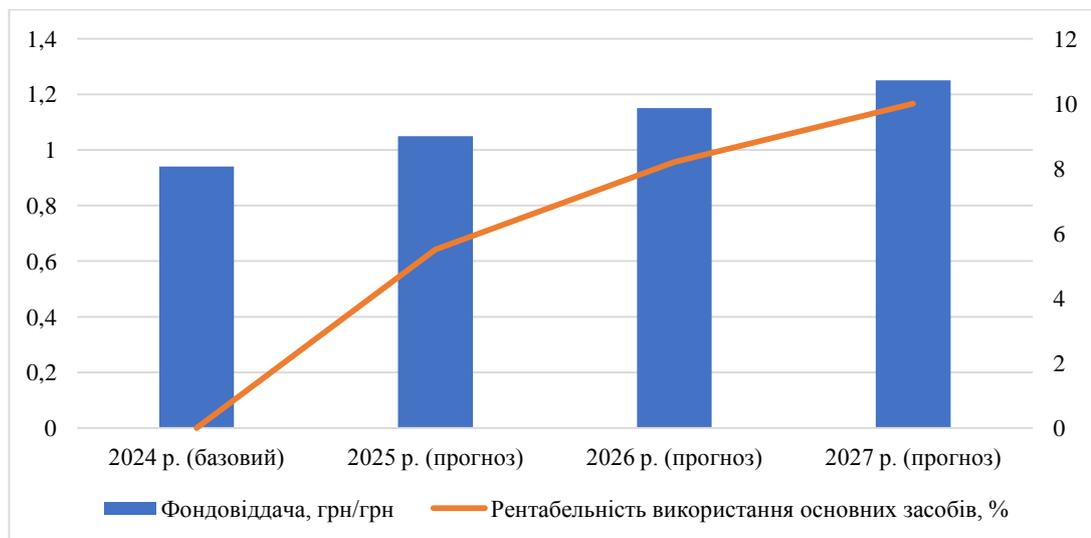

Рис. 3.2. Прогнозовані значення показника фондівіддачі та рентабельності за результатами запропонованих заходів щодо підвищення ефективності використання виробничих ресурсів ФГ «Дарій-К»

Для оцінювання фінансової стабільності та ефективності діяльності аграрного підприємства важливим є аналіз тенденцій у формуванні та використанні його оборотних засобів. Саме вони забезпечують безперервність виробничого процесу, своєчасне фінансування поточних витрат і підтримання ліквідності господарства. Рациональне управління оборотними засобами дозволяє оптимізувати структуру активів, прискорити оборотність капіталу, зменшити потребу у зовнішньому фінансуванні та підвищити прибутковість діяльності (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Прогнозні показники формування та ефективності використання оборотних засобів ФГ «Дарій-К» на 2025-2027 роки

Показник	2024 р. (базовий)	2025 р. (прогноз)	2026 р. (прогноз)	2027 р. (прогноз)	Відхилення 2027/2024, %
Вартість оборотних засобів, тис. грн	6 598,1	6 950,0	7 420,0	7 950,0	+20,5
Виробничі запаси, тис. грн	2 850,0	2 980,0	3 150,0	3 350,0	+17,5
Незавершене виробництво, тис. грн	1 100,0	1 150,0	1 200,0	1 250,0	+13,6
Готова продукція, тис. грн	760,0	820,0	870,0	910,0	+19,7
Дебіторська заборгованість, тис. грн	1 220,0	1 250,0	1 300,0	1 350,0	+10,7
Грошові кошти, тис. грн	668,1	750,0	900,0	1 090,0	+63,2
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів, обертів	2,4	2,6	2,8	3,0	+25,0
Тривалість одного обороту, днів	150,0	140,0	130,0	120,0	-20,0

Прогноз свідчить про поступове зростання ефективності використання оборотних засобів ФГ «Дарій-К» у період 2025–2027 рр. Завдяки планованій оптимізації запасів, покращенню платіжної дисципліни та збільшенню обсягів реалізації продукції очікується: зростання вартості оборотних засобів

на 20,5%, що свідчить про розширення масштабів виробництва; підвищення коефіцієнта оборотності з 2,4 до 3,0 обертів, що означає прискорення кругообігу капіталу; скорочення тривалості одного обороту на 20%, що поліпшує ліквідність активів; зростання рентабельності оборотних засобів до 12,2%, що відображає підвищення ефективності управління поточними активами. Загалом реалізація прогнозних заходів забезпечить збільшення оборотності капіталу, підвищення фінансової стійкості та покращення ліквідності господарства у середньостроковій перспективі.

Прогнозовані значення показників ефективності використання основних і оборотних засобів ФГ «Дарій-К» представлено на рис. 3.3.

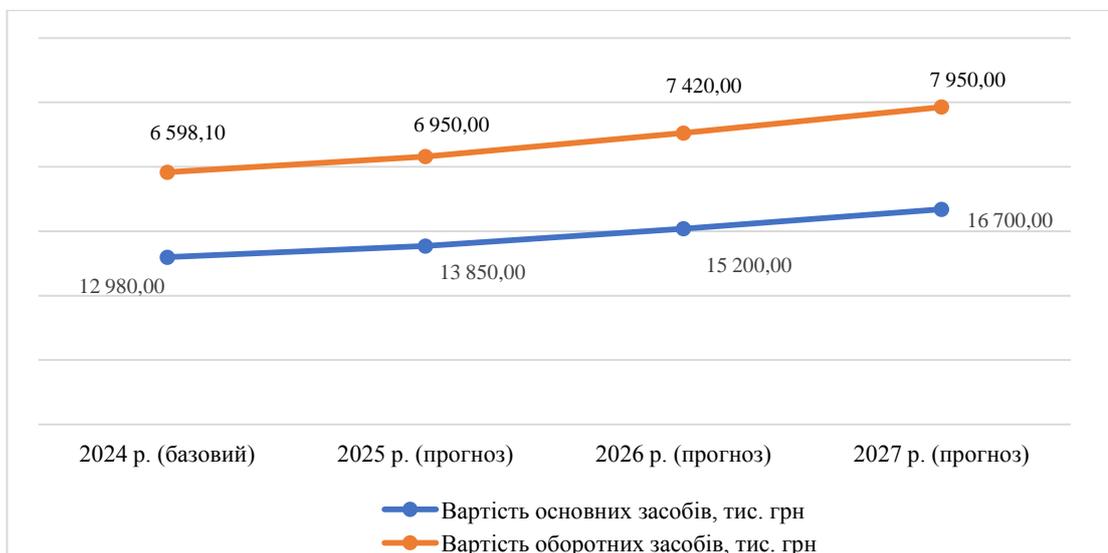

Рис. 3.3. Прогнозовані значення показників ефективності використання виробничого потенціалу ФГ «Дарій-К»

Реалізація запропонованих заходів сприятиме формуванню цілісної, адаптивної та результативної системи стратегічного управління, здатної забезпечити зростання ефективності виробничого потенціалу та зміцнення конкурентних позицій ФГ «Дарій-К». Очікуваний результат для ФГ «Дарій-К» дозволить загалом збільшити прибуток підприємства на 14–16%; скоротити витрати пального до 26% і енерговитрати до 12%; підвищити продуктивність праці на 10–12%; знизити собівартість продукції до 7%.

Економічні розрахунки підтверджують, що впровадження енергоощадних технологій, цифрових систем управління, оптимізація логістики та розвиток кадрового потенціалу є не лише стратегічно важливими, а й економічно вигідними для ФГ «Дарій-К». Очікуваний рівень ефективності 1,53 засвідчує високу окупність інвестицій, що робить запропоновані заходи реальним інструментом підвищення ефективності використання виробничих ресурсів і формування стійкої конкурентоспроможності господарства.

Висновки до розділу 3

Результати проведеного дослідження підтвердили, що підвищення ефективності управління виробничим потенціалом є ключовим чинником зміцнення економічної стійкості та забезпечення стратегічного розвитку ФГ «Дарій-К». Аналіз існуючого стану управління показав, що господарство має достатню ресурсну базу, однак рівень її використання залишається нижчим від потенційно можливого через обмежену інноваційність виробничих процесів, часткове зношення технічного парку, нерівномірне завантаження трудових ресурсів і недостатню інтеграцію сучасних управлінських інструментів.

Запропонована система стратегічного управління виробничим потенціалом передбачає перехід від фрагментарного управління окремими ресурсами до комплексного, довгостроково орієнтованого підходу, що охоплює усі складові потенціалу - матеріально-технічну, трудову, земельну, фінансову та інноваційну. Здійснення цього переходу передбачає формування чіткої структури стратегічного управління, у якій визначено відповідальних осіб, механізми контролю виконання рішень та систему моніторингу результатів.

Організаційно-економічний механізм управління, розроблений у межах дослідження, базується на поєднанні економічних стимулів, управлінських рішень і сучасних інформаційних технологій. Його функціонування

спрямоване на забезпечення ефективного використання наявних ресурсів, мінімізацію виробничих витрат та підвищення віддачі від капітальних вкладень. У межах моделі стратегічного управління визначено ключові етапи - стратегічне планування, ресурсне забезпечення, реалізацію заходів і моніторинг ефективності, що гарантує системність та логічну послідовність управлінського процесу.

Практичні рекомендації, розроблені в рамках розділу, зосереджуються на технологічному оновленні господарства шляхом придбання сучасної високопродуктивної техніки, оптимізації структури посівів відповідно до рівня рентабельності культур, а також удосконаленні системи мотивації працівників на основі продуктивності праці. Впровадження енергоощадних технологій дозволить зменшити споживання ресурсів, скоротити виробничі витрати, підвищити якість і конкурентоспроможність продукції.

Економічні розрахунки підтвердили доцільність реалізації запропонованих заходів: очікується підвищення фондівіддачі на 30–35%, збільшення продуктивності праці на 12–15%, скорочення витрат на паливно-мастильні матеріали до 25% і зростання рентабельності виробництва на 10–12 процентних пунктів. Така динаміка сприятиме формуванню стабільного прибутку та створенню фінансових резервів для подальшої модернізації.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті дослідження теоретико-методичних засад управління виробничим потенціалом аграрних підприємств встановлено, що виробничий потенціал є складною, багатокomпонентною системою, яка поєднує сукупність матеріально-технічних, трудових, земельних, фінансових,

технологічних та організаційно-управлінських ресурсів. Узгоджене функціонування елементів виробничого потенціалу забезпечує ефективність виробничої діяльності аграрного підприємства.

З'ясовано, що управління виробничим потенціалом аграрного підприємства - це безперервний, цілеспрямований процес формування, ефективного використання, оновлення й розвитку ресурсної бази з урахуванням внутрішніх можливостей і зовнішніх викликів.

У процесі розгляду методичних аспектів оцінювання ефективності управління визначено, що представлений аналіз має ґрунтуватися на комплексі кількісних і якісних показників, які відображають взаємозв'язок між ресурсами, виробничими процесами та результатами діяльності. Встановлено, що доцільним є застосування поєднання ресурсного, результативного та інтегрального підходів, що дозволяє всебічно оцінити рівень управлінської ефективності.

На основі проведеного аналізу організаційно-економічної діяльності підприємства визначено, що сьогодні ФГ «Дарій-К» є функціонуючим аграрним господарством, основною діяльністю якого є вирощування зернових та технічних культур. Господарство має достатню земельну площу, сприятливі природно-кліматичні умови, сформований кадровий потенціал та належну матеріально-технічну базу.

ФГ «Дарій-К» володіє значним ресурсним потенціалом, однак ефективність його реалізації є недостатньою. Урожайність основних культур має позитивну динаміку, проте зниження рівня прибутковості й рентабельності свідчить про потребу в оптимізації витрат і підвищенні продуктивності праці. Комплексна оцінка ефективності використання потенціалу засвідчила зниження інтегрального показника, що вказує на необхідність вдосконалення системи управління ресурсами та впровадження сучасних технологічних і організаційних рішень.

Результати проведеного дослідження підтвердили, що підвищення ефективності управління виробничим потенціалом є залишається однією з

задач у системі менеджменту підприємства для забезпечення стратегічного розвитку ФГ «Дарій-К». Аналіз існуючого стану управління виробничим потенціалом показав, що господарство має достатню ресурсну базу, однак рівень її використання залишається нижчим від потенційно можливого через часткове зношення технічного парку і нерівномірне завантаження трудових ресурсів.

Запропонована система стратегічного управління виробничим потенціалом передбачає перехід від фрагментарного управління окремими складовими виробничого потенціалу до комплексно-орієнтованого підходу, що охоплює усі складові потенціалу - матеріально-технічну, трудову, земельну, фінансову. Здійснення переходу до комплексно-орієнтованого підходу передбачає формування чіткої структури стратегічного управління, у якій визначено відповідальних осіб, механізми контролю виконання рішень та систему моніторингу результатів.

У процесі дослідження встановлено, що наявна ресурсна база підприємства використовується не в повному обсязі, що зумовлено фізичним і моральним зношенням техніки, недостатнім рівнем інноваційності виробничих процесів та нерівномірним завантаженням трудових ресурсів. Виявлені диспропорції підтверджують необхідність реалізації цілеспрямованої програми підвищення ефективності використання виробничого потенціалу із пріоритетом модернізації матеріально-технічної бази, оптимізації структури посівних площ та впровадження сучасних технологій обробітку ґрунту.

Прогнозні розрахунки ефективності використання основних засобів підтвердили, що інвестиції у технічне переоснащення забезпечують істотне зростання фондівіддачі, зниження рівня зносу та підвищення рентабельності використання основних фондів. Водночас підвищення фондоозброєності праці сприяє зростанню продуктивності персоналу та технічному оновленню виробничого процесу. Це дає підстави стверджувати, що модернізація

матеріально-технічної бази виступає системоутворюючим чинником розвитку господарства.

Оцінка перспектив ефективності використання оборотних засобів також засвідчила позитивні зрушення у фінансово-економічному стані підприємства. Прискорення оборотності капіталу, скорочення тривалості одного обороту та зростання рівня ліквідності активів свідчать про підвищення фінансової стійкості ФГ «Дарій-К» і зменшення залежності від зовнішніх джерел фінансування. Оптимізація структури поточних активів створює передумови для збалансованого розвитку та підвищення оперативної гнучкості управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Хринюк О.С., Гримашевич Т.І. Теоретико-методичні аспекти оцінки виробничого потенціалу підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. № 17. С.772-776 URL:

https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/132.pdf?utm_source=chatgpt.com

2. Антипчук А.Ю. Складові виробничого потенціалу. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/12/11.pdf?utm_source=chatgpt.com
3. Запащук Л.В. Методичні підходи до оцінки виробничого потенціалу промислового підприємства. *ВІСНИК ЖДТУ*. 2010. № 3 (53). С. 60–63.
4. Лісовенкова І.М. Виробничий потенціал підприємства: методологічні підходи. *Економічний вісник НГУ*. 2011. № 2. С. 47-55 https://ev.nmu.org.ua/docs/2011/2/EV20112_047-055.pdf?utm_source=chatgpt.com
5. Хринюк О.С., Бойко Т.О. Виробничий потенціал підприємства: підходи та методи його оцінки. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 7. С. 521-526.
6. Карась Ю. М. Виробничий потенціал підприємства: сутність та напрями розвитку. *Економіка та управління підприємствами*. 2019. № 4. С. 55–60.
7. Колос З. В. Системний підхід до формування виробничого потенціалу підприємства. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 2. С. 48–53.
8. Руденко С. В. Ефективність використання виробничого потенціалу підприємства в сучасних умовах. *Актуальні проблеми економіки*. 2018. № 9. С. 115–121.
9. Герасимчук З. В. Управління виробничим потенціалом підприємства як фактор підвищення конкурентоспроможності. *Економічні науки*. 2019. № 1. С. 31–37.
10. Мельник Л. Г. Економіка підприємства: теорія і практика: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2018. 412 с.
11. Лупенко Ю. О., Малік М. Й. Стратегічний розвиток аграрного сектору економіки України : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2019. 432 с.

12. Андрійчук В. Г. Управління виробничим потенціалом аграрних підприємств в умовах ринку. *Економіка АПК*. 2019. № 4. С. 15–23.
13. Месель-Веселяк В. Я. Стратегічні засади зростання виробничого потенціалу аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2020. № 6. С. 3–9.
14. Саблук П. Т. Формування ресурсного потенціалу в аграрному секторі. *Вісник аграрної науки*. 2018. № 10. С. 5–12.
15. Гаркавий В. І. Управління ресурсним забезпеченням підприємств АПК. *Економіка та держава*. 2021. № 2. С. 41–46.
16. Котикова О. І. Ефективність використання виробничих ресурсів аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2020. № 9. С. 28–35.
17. Калініченко Л. Л. Організаційно-економічні засади управління виробничим потенціалом підприємств АПК. *Бізнес Інформ*. 2019. № 5. С. 112–118.
18. Писаренко В. В. Ресурсне забезпечення аграрних підприємств: проблеми та перспективи. *Агроінком*. 2018. № 7. С. 22–27.
19. Федорук О. В. Управління матеріально-технічною базою аграрних підприємств. *Науковий вісник ХНАУ*. 2021. № 3. С. 74–80.
20. Бурляй А. П. Інвестиційне забезпечення розвитку виробничого потенціалу АПК. *Фінанси України*. 2019. № 11. С. 97–105.
21. Шпикуляк О. Г. Кадровий потенціал у системі аграрного виробництва. *Економіка АПК*. 2019. № 3. С. 55–62.
22. Нестерчук Ю. О. Матеріально-технічна база аграрних підприємств: стан та напрями модернізації. *Економіка та управління АПК*. 2021. № 1. С. 39–45.
23. Криворучко О. М. Цифрові технології в управлінні аграрним виробництвом. *Економіка і держава*. 2022. № 4. С. 48–54.
24. Остапчук К. М. Фінансові чинники формування виробничого потенціалу підприємств АПК. *Фінанси, облік і аудит*. 2020. № 34. С. 91–97.
25. Романюк І. Ф. Управління економічною безпекою аграрного підприємства. *Аграрна економіка*. 2019. Т. 12, № 3-4. С. 47-53.

26. Михайлова Л. І. Інвестиційні стратегії розвитку сільського господарства. *Вісник Сумського НАУ*. 2021. № 2. С. 65–71.
27. Корнеєва Н. М. Логістичне забезпечення аграрного виробництва. *Економіка та підприємництво*. 2020. № 45. С. 113–119.
28. Череп А. В. Ефективність використання трудових ресурсів у аграрному секторі. *Вісник Запорізького НУ*. 2019. № 1. С. 88–94.
29. Поліщук О. В. Управління витратами аграрного підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. № 10. С. 96–102.
30. Багринець В. М. Фактори розвитку виробничого потенціалу аграрних підприємств. *Економіка розвитку*. 2019. № 2. С. 41–47.
31. Кравченко М. А. Методика оцінювання виробничого потенціалу підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2021. № 62. С. 55–60.
32. Кузьмін О. Є. Економічний потенціал підприємства в умовах трансформації економіки. *Вісник економічної науки України*. 2018. № 1. С. 29–35.
33. Якубів В. М. Управління ефективністю діяльності суб'єктів аграрного бізнесу. *Аграрна економіка*. 2020. Т. 13, № 1-2. С. 15-22.
34. Шпикуляк О.Г., Малік М.Й. Становлення організаційно-економічної моделі сімейного фермерства в Україні: інституційні засади, проблеми та пріоритети. *Економіка АПК*. 2019. № 9. С. 86–98.
35. Іщук С. Концептуальні засади формування та розвитку виробничого потенціалу промислових підприємств. *Регіональна економіка*. 2010. № 3. С. 48–56.
36. Родіна О.В., Шапошнікова І.О., Грачова А.В. Економічні засади сталого розвитку аграрних підприємств. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. Вип. 1 (10). С. 88-93. <https://doi.org/10.32782/dees.10-16>
37. Котвицька Н.М., Смолій Л.В., Ревуцька А.О. Сталий розвиток аграрного сектору економіки України: таксономічний аналіз тенденцій. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 11. С.107–117.

38. Россоха В.В. Теоретико-методичні засади формування, розвитку та оцінювання виробничого потенціалу сільськогосподарського підприємства. Київ: ННЦ ІАЕ, 2009. 94 с.

39. Терещенко С.І. Ресурсне забезпечення аграрних формувань в умовах нестабільної економіки. *Економіка АПК*. 2013. №7. С. 82-86.

40. Врода Ю.Ф. Оцінка та формування стратегічних напрямів розвитку потенціалу машинобудівного підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» Харків, 2009. – 14 с.

41. Яценко В.М. Методологічні основи стратегічного прогнозування розвитку економічного потенціалу АПК України. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Економічні науки. 2010. Вип. 26. Ч. II. С. 3–7.

42. Рябенко В.В., Балан О.Д., Полішко Я.А. Особливості формування виробничого потенціалу підприємств харчової промисловості. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 4. С. 17-23

43. Меліх Т.Г. Методологічний базис оцінки виробничого потенціалу харчових підприємств. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Випуск 12(2). С. 6-13. URL: http://bses.in.ua/journals/2016/12-2_2016/3.pdf

44. Шаповалова Н.П., Ніценко В.С., Фоменко А.О. Шляхи підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів на ПАТ «Карлсберг Україна». *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. 2017. № 1. С. 109-121

45. Jan Hatzius, Joseph Briggs, Devesh Kodnani, Giovanni Pierdomenico. Global Economics Analyst. The Potentially Large Effects of Artificial Intelligence on Economic Growth (Briggs/Kodnani). Goldman Sachs. Global Economics Analyst. 26 March 2023. 20 p. URL: <https://www.docdroid.net/VtLecSn/globaleconomics-analyst-the-potentially-large-effects-of-artificial-intelligence-oneconomic-growth-briggs-kodnani-pdf>

46.Savchenko T., Honcharenko O., Nikoliuk O., Petrenko O., Nuzhna S., Rodina O. Assessment of the influence of socio-economic factors on the level of agro-food products. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2024. Vol. 46. No. 3. 346-353
<https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/5448/3507>

47.Savchenko T., Rodina O., Nikoliuk O. Formation of a model for managing the potential of regional markets. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10 (1), 210-215. URL:
<http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/2328/2327> DOI:
<https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-1-210-215>